

درس اول کنش های ما (آنچه انجام می دهیم)

کنش ما انسان ها چه ویژگی هایی دارد؟

تمامی مخلوقات در جهان، کاری انجام می دهند؛

هر ذره که هست، اگر غباری است در پرده مملکت به کاری است

مثال برای فعالیت سایر مخلوقات ماه به دور زمین می چرخد، ابرها حرکت می کنند، آب در جویبار روان است، درخت برگ و بار می دهد، خون در رگ های آدمی جریان دارد، کشاورز به کشت و زرع می پردازد و دانش آموز مطالب درسی را در ذهن مرور می کند.

به نظر شما فعالیت های انسان چه تفاوتی با فعالیت مخلوقات دیگر دارد؟

در زبان فارسی

ما بیاده روی می کنیم؛ شادی می کنیم؛ مسواک می زنیم؛ نماز می خوانیم و فعالیت های دیگری انجام می دهیم. برای فعالیت های

انسان از چه

اصطلاحاتی

استفاده می شود؟

در زبان فارسی برای فعالیت های انسان، اسم های گوناگونی همانند کار، عمل، فعل، رفتار، کردار، کنش و ... وجود دارد و برای انجام دهنده فعالیت، اسامی مختلف کارگر، کارمند، کارگزار، کارفرما، عامل و ... به کار می رود. **تعریف کنش و کنشگر** در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می دهد، «کنش» و به انجام دهنده آن، کنشگر می گویند. کنش ویژگی هایی

دارد که آن را از فعالیت مخلوقات دیگر متمایز می کند. به نظر شما این ویژگی ها کدام اند؟

وقتی می خواهید برای اولین بار از یک کالای پیچیده مانند تلویزیون یا تلفن همراه استفاده کنید، به دفترچه راهنمای آن مراجعه می کنید. ولی پس از آن، دیگر سراغی از دفترچه راهنما نمی گیرید؛ مگر اینکه مشکلی پیش بیاید، چرا؟ در جلسه امتحان نشسته اید و شرایط مناسب محیطی، اجتماعی و فردی فراهم است. در چه صورتی، از پاسخ به پرسشی باز می مانید؟ فرد گرسنه ای به جزیره ای خالی از سکنه وارد می شود. او هیچ شناختی درباره مواد غذایی آنجا ندارد. به نظر شما این فرد برای رفع گرسنگی اش چه می کند؟

ویژگی های کنش را نام ببرید

1 **کنش، آگاهانه است.** یعنی کنش وابسته به آگاهی آدمی است، به گونه ای که بدون آگاهی انجام نمی شود. سخن گفتن یک کنش است. اگر ما آگاهی خود را نسبت به کلمات و معانی آنها از دست بدهیم، از گفتار باز می مانیم. از این رو، فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی تواند با آن زبان سخن بگوید.

بخوانیم و بدانیم

تا آگاهی نباشد کنشی صورت نمی گیرد. آیا کنش انسان ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می گیرد؟ و آیا افراد در همه موارد به آگاهی موجود در کنش هایشان توجه دارند و از آن با خبرند؟ **خیر** در حکایت زیر تأمل کنید:

روزی شخص بزرگی که از آشنایان سقراط بود با هیجان نزد او آمد و گفت: سقراط! می دانی درباره یکی از شاگردانت چه شنیده ام؟ سقراط پاسخ داد: لحظه ای درنگ کن! آیا کاملاً مطمئن می خواهی که من بگویی حقیقت دارد؟

نه فقط شنیده ام.

سقراط گفت: پس واقعاً نمی دانی خبر درست است یا نادرست!

آیا آنچه می خواهی در مورد شاگردم به من بگویی خبر خوبی است؟ نه برعکس!

پس می خواهی خبر بدی بگویی که از آن مطمئن نیستی؟ حالا بگو ببینم آیا آنچه می خواهی به من بگویی برای من سودمند است؟

مرد پاسخ داد: نه واقعاً ...!

سقراط از این پرسش و پاسخ ها نتیجه گرفت و گفت: اگر می خواهی چیزی را به من بگویی که نه حقیقت دارد، نه خوب است و نه حتی سودمند پس اصلاً چرا آن را به من می گویی!

قرار گرفتن بر سر دو راهی، یکی از ویژگی های کنش را نشان می دهد. آن ویژگی، ... ارادی ... بودن کنش است. شهریور 99

حتماً برای شما پیش آمده که در انجام کاری، بر سر دو راهی قرار گرفته باشید. مانند اینکه پس از برگشت از دبیرستان، بهتر است ابتدا استراحت کنید و بعد تکالیف درسی خود را انجام دهید یا برعکس. قرار گرفتن بر سر دو راهی ها، یکی از ویژگی های کنش انسانی را نشان شهریور 99 می دهد. آن ویژگی کدام است؟

2 **کنش، ارادی است.** کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا اراده و خواست انسان نباشد، انجام نمی شود. پس برای انجام کنش، علاوه بر آگاهی، اراده ی انسان نیز ضروری است؟

ممکن است فردی به کاری آگاه باشد؛ ولی تصمیم به انجام آن نگیرد.

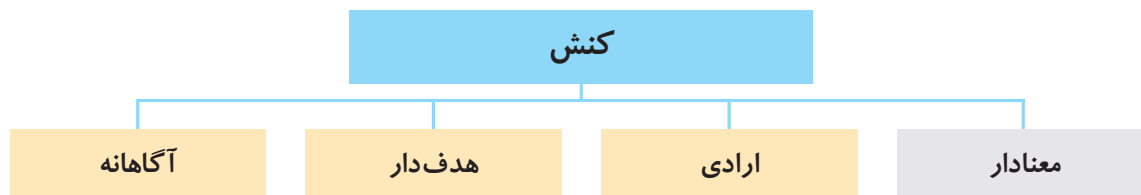
دی 98
شهریور 99 با توجه به ارادی بودن کنش، آیا فعالیت هایی مانند ضربان قلب، گردش خون، بسته شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر و... کنش محسوب می شوند؟ چرا؟ **خیر - زیرا با آگاهی و اراده انجام نمی گیرد**

فردی از میان جمع برمی خیزد و در و پنجره اتاق را باز می کند. اگر از او بپرسند چرا چنین کاری کردی، چه می گوید؟

اگر کنشگری، فعالیت خود را با قصد خاصی انجام دهد، مصداق کدام ویژگی کنش است؟ شهریور 98 هدف دار بودن

3 پرسش "چرا چنین کاری نکردی؟" به کدام ویژگی کنش اشاره دارد؟ هدف دار بودن کنش، هدف دار است. پرسش «چرا چنین کاری کردی؟» را می توان از هر کنشگری پرسید؛ زیرا فعالیت انسان با قصد و هدف خاصی انجام می شود؛ اگرچه ممکن است همیشه به آن نرسد. فردی که کنار رودخانه ای می رود؛ قصد ماهیگیری دارد یا می خواهد از شنیدن صدای آب لذت ببرد، شاید هم می خواهد شنا کند یا

آیا انسان های مختلف در انجام کنش هایشان، هدف های یکسانی دارند؟ خیر منظور از معنادار بودن کنش چیست؟ با مثال توضیح دهید. دی 99 با توجه به این ویژگی ها، [کنش انسان - برخلاف فعالیت سایر مخلوقات - «معنادار» است. انسان ها با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می دهند؛ مثلاً وقتی دانش آموزی در کلاس، دست خود را بالا می آورد، معنای کار او اجازه خواستن از معلم است. معلم نیز در صورتی می تواند به او پاسخ مناسب بدهد که معنای کنش او را دریابد.]

انسان ها در انجام کنش، به معنای آن توجه دارند.

- بوق زدن راننده، یک کنش است. درباره معنای مختلف آن با یکدیگر گفت و گو کنید. **سلام کردن - خداحافظی کردن - کارناوال شادی**
- یک رسم رایج در منطقه یا محله زندگی خودتان بیابید و معانی آن را بیان کنید.

کنش ما چه آثار و پیامدهایی دارد؟

مدتی از شروع کلاس درس سپری شده است؛ همه غرق درس اند. ناگهان دانش آموزی در می زند و اجازه ورود می خواهد. به نظر شما کنش او چه تغییراتی در کلاس ایجاد می کند؟ درباره آثار و پیامدهای کنش او گفت و گو کنید. آیا می توانید آنها را دسته بندی کنید؟

از لقمان حکیم پرسیدند؛ حکمت از که آموختی؟ گفت: از نابینایان که تا جای نینند پای ننهند!

سعدی در این بیان، چه چیزی را به ما توصیه می کند؟
به نظر شما شناخت آثار و پیامدهای کنش، چه اهمیتی دارد؟

هر کنشی آثار و پیامدهایی دارد. آیا پیامدهای کنش نیز همانند خود کنش، وابسته به آگاهی و اراده انسان هاست؟

پیامدهای ارادی کنش را تعریف کنید

برخی از پیامدهای کنش، به اراده افراد انسانی؛ یعنی خود کنشگر یا افراد دیگر وابسته است. به همین دلیل به آنها «پیامدهای ارادی» می گویند. این دسته از پیامدها، خودشان، کنش هستند و باید کنشگری، آنها را انجام دهد. دانشجویی کتاب درسی خود را مطالعه می کند و در پی آن؛ اولاً به پرسش های آزمون پاسخ می دهد؛ ثانیاً استاد متناسب با تلاش او، نمره می دهد. پاسخ به پرسش های امتحانی و نمره دادن استاد، پیامد ارادی مطالعه اوست که اولی به اراده خود او، و دومی به اراده استاد، وابسته است.

فردی سلام می کند. پاسخ دادن یا پاسخ ندادن سلام او پیامد ارادی کنش او محسوب می شود که به اراده جواب دهنده سلام، وابسته است. پیامدهای غیر ارادی کنش را توضیح دهید اما همه پیامدهای کنش این گونه نیستند؛ یعنی به اراده افراد انسانی بستگی ندارند. به همین دلیل به آنها «پیامدهای غیر ارادی» می گویند. این دسته از پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آنها را اراده کند؛ بلکه نتیجه طبیعی کنش اند. وقتی شما در و پنجره ها را باز می کنید، هوای کلاس تغییر می کند. فردی که وضو می گیرد، دست و صورت او پاکیزه می شود.^۱

شهریور 98
دی 98

پیامدهای غیر ارادی کنش انسان، قطعی است؛ یعنی حتماً انجام می شود، ولی پیامدهایی که به اراده انسان ها وابسته است، احتمالی است؛ یعنی ممکن است انجام بشود یا نشود. اگر افراد

شهریور 98
شهریور 99
دی 98
دی 99

آن را اراده کنند، انجام می شود و اگر نخواهند، انجام نمی گیرد. انسان ها به چه دلیل ممکن است از انجام برخی کنش ها خودداری کنند؟ دی 98 در بسیاری از موارد، آدمیان کنش های خود را با توجه به پیامدهای ارادی و غیر ارادی آن انجام می دهند و از انجام برخی کنش ها به دلیل پیامدهای نامطلوبشان خودداری می کنند. چه خوب است که شما هم در کنش های تان تأمل کنید و ببینید تا چه اندازه به این امر مهم توجه کرده اید.

■ پیامدهای کنش

۱- وضو سه اثر دارد: نظافت جسم، نشاط روح و تقرب و نزدیکی به خداوند متعال. امام رضا علیه السلام

عوض شدن هوای کلاس، بعد از باز کردن پنجره، کنش است. خرداد 99
(الف) پیامد غیر ارادی (ب) ویژگی آگاهانه بودن (ج) پیامد ارادی (د) ویژگی معنادار بودن

فردی با اصرار بسیار از رسول اکرم ﷺ پند و اندرز می‌خواست.

پیامبر به او فرمود:

● «اگر بگویم به کار می‌بندی؟»

● بلی یا رسول الله!

پیامبر سه بار همین سؤال را از او پرسید و از او قول گرفت و توجه او را به مطلبی که می‌خواست بگوید جلب کرد. پس به او فرمود:

«هرگاه تصمیم به کاری گرفتی اول در نتیجه و عاقبت آن کار فکر کن و بیندیش؛ اگر دیدی نتیجه و عاقبتش صحیح است آن را دنبال کن و اگر عاقبتش گمراهی و تباهی است از تصمیم خود صرف نظر کن!»

آب این جوی به سرچشمه نمی‌گردد باز بهتر آن است که غفلت نکنیم از آغاز

تحلیل کنید

- «آدمی در گرو عمل خویش است» (سوره مدثر، آیه ۳۸)
- پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید.

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگری	وابسته به اراده کنشگر	
تندرستی	مورد تحسین دیگران قرار گرفتن	ورزش حرفه‌ای و ورزشکار حرفه‌ای شدن	ورزش کردن
آسیب و بیماری برای خود و دیگران مشکل تنفسی پیدا کردن	مورد نکوهش دیگران قرار گرفتن مورد بی‌مهری دیگران قرار گرفتن	ترک یا معتاد شدن به آن اذیت کردن والدین	سیگار و قلیان کشیدن
افزایش عزت نفس	خشنودی دیگران	ارامش و موفقیت در محیط شغلی	رعایت حیا
قرب به خدا	الگو شدن برای دیگران	تسلط پیدا کردن بر اعصاب	کنترل خشم

مفاهیم اساسی

اصطلاحات و مفاهیم اساسی درس را در این قسمت بنویسید:
کنش،

ویژگی های کنش

آگاهانه

ارادی

هدف دار

ارادی

پیامدهای کنش

غیر ارادی

خلاصه کنید

مطالب مهم درس را در قالب جمله یا گزاره بنویسید. در این قسمت مفاهیم اساسی را تعریف می کنید یا ارتباط آنها را دو به دو نشان می دهید.
- کنش، معنادار است.

بنابر این

کنش معنادار است

وابسته به اراده ی خود فرد

احتمالی

وابسته به اراده ی دیگران

قطعی

آنچه از این درس آموختیم

در این قسمت می توانید جمله ها و گزاره هایی را که در قسمت «خلاصه کنید» نوشته اید با هم ترکیب کنید و در قالب یک بند بنویسید.
فرض کنید می خواهید مطالبی را که در این درس یاد گرفته اید به زبان و قلم خودتان به دیگران آموزش دهید. در کلاس نوشته های خود را بخوانید و با راهنمایی دبیر خود، بهترین آنها را انتخاب کنید و به نام نویسنده آن در کتاب خود بنویسید.

۱- برای پیدا کردن مطالب مهم درس از خود بپرسید این درس به دنبال پاسخ به چه پرسش هایی است.

درس دوم پدیده‌های اجتماعی (آنچه با هم پدید می‌آوریم)

کنش اجتماعی چیست؟

به تنهایی مشغول خوردن غذا هستیم که دوستی وارد می‌شود. چه تغییری در کنش ما رخ می‌دهد؟ لباس پوشیدن ما در موقعیت‌های مختلف، متفاوت است؛ ما در پوشیدن لباس، دیگران را در نظر می‌گیریم. **یا در نظر گرفتن دیگران، کنش فردی ما به یک کنش اجتماعی تبدیل می‌شود.** منظور از کنش اجتماعی چیست؟

ما به دوست خود سلام می‌کنیم یا پاسخ سلام او را می‌دهیم. با ورود معلم به کلاس، از جا بر می‌خیزیم. هنگام سوار شدن به اتوبوس، حق تقدم را رعایت می‌کنیم و به هم تعارف می‌کنیم. هنگام گفت‌وگو، به حرکات و سخنان طرف مقابل توجه می‌کنیم و... ویژگی مشترک این کنش‌ها چیست؟ **در همه این کنش‌ها، دیگران را در نظر می‌گیریم**
در همه ی این کنش‌ها، تکالیف و حقوق دیگران را در نظر می‌گیریم

انواع کنش را نام ببرید و مثال بزنید

کنش‌ها انواعی دارند. برخی مانند تفکر و تخیل، کنش درونی و برخی مانند راه رفتن و نشستن، کنش بیرونی هستند. برخی از آنها، فردی و برخی اجتماعی‌اند.

کنش اجتماعی را تعریف کنید کنش اجتماعی، نوعی کنش است که با توجه به دیگران انجام می‌شود. در کنش اجتماعی،

آگاهی و اراده کنشگر، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال آنهاست. **آیا کنش اجتماعی تنها در حضور فیزیکی دیگران انجام می‌گیرد؟ با مثال** **کنش اجتماعی، تنها در حضور فیزیکی دیگران صورت نمی‌گیرد.** وقتی راننده‌ای پشت چراغ **دی 98**

قرمز می‌ایستد، مقرراتی را رعایت می‌کند که مورد قبول دیگران است. به همین دلیل کنش او اجتماعی است. حتی رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در نیمه شب و به دور از چشم دیگران و حتی دوربین مخفی، کنش اجتماعی است.

به نظر شما، کنش‌هایی که در حضور دیگران ولی بدون توجه به آنها اتفاق می‌افتند کنش اجتماعی‌اند؟ برای مثال وقتی فردی در کلاس درس حضور دارد، ولی بی‌توجه به اطرافیان، در ذهن خود رودخانه‌ای خروشان را تخیل می‌کند، کنش اجتماعی انجام داده است؟ **خیر**

بخوانیم و بدانیم

هرگز وجود حاضر غایب شنیده‌ای من در میان جمع و دلم جای دیگرست

روزی ابوعلی سینا در خانه‌اش نشسته بود و یکی از کتاب‌های افلاطون دانشمند یونان باستان را با لذت می‌خواند. او چند سال به دنبال این کتاب گشته بود تا سرانجام آن را به دست آورده بود و عجله داشت تا هرچه زودتر آن را مطالعه کند. هرچه بیشتر می‌خواند لذت بیشتری می‌برد و کنجکاوی او برای خواندن مابقی کتاب بیشتر می‌شد. ناگهان در خانه باز شد و یکی از همسایگان وی قدم در خانه گذاشت و با دیدن ابوعلی سینا پرسید: همسایه عزیز چرا تنها نشسته‌ای؟ ابوعلی سینا که رشته افکارش پاره شده بود آهی کشید و گفت: تنها نبودم، الان تنها شدم!

■ کنش اجتماعی

دانستید که در **کنش اجتماعی، آگاهی و اراده کنشگر، ناظر به دیگران، ویژگی‌ها و اعمال**

آنهاست. برای شناخت عمیق تر کنش اجتماعی، لازم است کمی بیشتر به واژه «دیگران»

ببیندیشید. **کسانی که کنشگران با توجه به آنها، دست به کنش می‌زنند، متفاوت‌اند.** در اینجا منظور از واژه **دیگران چیست؟**

انواع مختلفی از آنها ذکر شده است. تلاش کنید در ارتباط با هر کدام، یک کنش اجتماعی

مثال بزنید. **ارتباط با غریبه‌ها ساده است در حد یک سلام و علیک یا سوال کردن از آنها و تعارف**

غریبه / آشنا ساده در هنگام خوردن چیزی است ولی ارتباط با آشنایان پیچیده تر و گسترده تر است

دوست / دشمن از دشمنان فاصله می‌گیریم و به دوستان با محبت و صمیمی صحبت می‌کنیم

گذشتگان / معاصران / آیندگان

مؤمن / کافر / منافق

با این مثال‌ها متوجه می‌شوید؛ کنشی که ناظر به هر کدام از موارد بالا صورت می‌گیرد، آداب

و قواعد خاصی می‌خواهد. آیا تاکنون فکر کرده‌اید که این آداب چگونه شکل می‌گیرند،

چگونه دوام می‌آورند یا تغییر می‌کنند؟

می‌دانید که کنش‌های ما تنها در ارتباط با دیگران انجام نمی‌شوند. کنش‌های ما در ارتباط با

خودمان، ¹خلقت (طبیعت و ماوراءطبیعت) ²و خداوند متعال نیز صورت می‌گیرند. انواع کنش‌ها

از یکدیگر اثر می‌پذیرند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند و متناسب می‌شوند ولی هويت هیچ کدام

از دست نمی‌رود.

(برای آشنایی با آداب مناسبات و ارتباطات انسان با دیگران، می‌توانید به کتاب مفاتیح الحیاة آیت‌الله جوادی آملی

مراجعه کنید.)

پدیده‌های اجتماعی کدام‌اند و چگونه شکل می‌گیرند؟

به پدیده‌های اطرافتان توجه کنید. با کمک دبیر خود تعدادی از آنها را روی تخته بنویسید.

برخی از پدیده‌هایی که نوشته‌اید، اجتماعی‌اند. آیا می‌توانید آنها را مشخص کنید؟ چرا این

پدیده‌ها را اجتماعی می‌دانید؟ این پدیده‌ها چه ارتباطی با کنش اجتماعی دارند؟

در درس هنر، یکی از سرمشق‌هایی که از روی آن خط می‌نوشتند این جمله بود: «ادب

آداب دارد». اگر از شما خواسته می‌شد که درباره این جمله مطلبی بنویسید، چه

می‌نوشتید؟

بسیاری از آدابی که ما مراعات می‌کنیم، محصول پدیده‌های اجتماعی اطراف ما هستند

که به صورت فرصت‌ها و محدودیت‌ها، پیش روی ما قرار می‌گیرند و اگر وجود نداشته

باشند، نمی‌توانیم با هم زندگی کنیم. فکر کنید کوچه‌ها، خیابان‌ها و خط‌کشی‌های مسیر

خانه تا مدرسه چه فرصت‌ها و محدودیت‌هایی برای شما فراهم می‌کنند.

خط‌کشی‌های خیابان طول مسیر از خانه تا مدرسه، چه

فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را برای شما فراهم می‌کنند؟

هنجارها و ارزش ها بعد از اینکه تحقق پیدا کردند، وجود چه پدیده هایی را ضروری می سازند؟

از طریق جامعه پذیری و کنترل اجتماعی، چگونه ارزش ها و هنجارها به افراد منتقل می شوند؟

هنجار (شیوه و روش)	ارزش (هدف)
وسایلمان را در جای مناسب بگذاریم.....	نظم
به دیگران سلام کنیم و سلام دیگران را پاسخ دهیم.....	ادب
حجاب داشته باشیم.....	عفت
پوشش شرعی داشته باشیم.....	حجاب
.....	ثروت

ارزش ها و هنجارهای اجتماعی از چه طریق محقق می شوند

شهریور 99

ارزش ها و هنجارهای اجتماعی از طریق کنش های اجتماعی تحقق می یابند و پدیده های

«جامعه پذیری» و «کنترل اجتماعی» را ضروری می سازند تا از طریق تعلیم و تربیت، تشویق

و تنبیه؛ ارزش ها و هنجارها را به افراد منتقل کنند. افراد با عمل کردن براساس ارزش ها و

هنجارها، موجب تداوم و استمرار آنها می شوند. افراد چگونه می توانند ارزش ها و هنجارها را تداوم بخشند؟

تمامی پدیده های اجتماعی خرد (کوچک) و کلان (بزرگ) به همین طریق شکل می گیرند.

چرا پدیده های اجتماعی، معنا دار هستند؟ شهریور 99

پدیده های اجتماعی را انسان ها در ارتباط با یکدیگر به وجود می آورند و از آنجا که افراد با

آگاهی، اراده و هدف عمل می کنند، پدیده های اجتماعی معنا دار هستند.

چرا بعضی مواقع افراد احساس می کنند پدیده های اجتماعی، همانند پدیده های طبیعی هستند؟ دی 99 یا تفاوت پدیده های اجتماعی و پدیده های طبیعی را بنویسید

پدیده های اجتماعی به مرور، از انسان هایی که آنها را به وجود آورده اند، مستقل می شوند و

فرصت ها و محدودیت هایی را برای کنش ها و زندگی انسان ها ایجاد می کنند. این روند تا جایی

ادامه می یابد که افراد احساس می کنند «پدیده های اجتماعی» همانند «پدیده های طبیعی»

هستند. در حالی که می دانید پدیده های اجتماعی را انسان ها خلق می کنند و نتیجه کنش های

افراد هستند؛ ولی پدیده های طبیعی را انسان ها خلق نکرده اند.

در مورد همانند پنداشتن پدیده های اجتماعی و آثار و پیامدهای آن تأمل کنید؛ نادیده گرفتن

تفاوت علوم طبیعی با علوم انسانی و اجتماعی از این جمله اند.

۱- با این پدیده ها در درس ۹ بیشتر آشنا می شوید.

انسان‌ها پدیده‌های اجتماعی را برای رفع نیازها و تأمین سعادت خود پدید می‌آورند؛ ولی چه‌بسا در مواردی انسان آنها را اصل قرار می‌دهد و رفع نیازها و تأمین سعادت او در حاشیه قرار می‌گیرد؛ به عبارتی به جای اینکه این پدیده‌ها در خدمت سعادت بشر باشند انسان‌ها را به خدمت می‌گیرند؛ مثلاً مراسم عروسی، مقدمه و روش اعلان ازدواج و تشکیل خانواده است ولی گاهی خود جای هدف می‌نشیند و با اعمال شرایط سخت، هزینه‌های سنگین و حاشیه‌های فراوانی که به همراه می‌آورد، یکی از عوامل تأخیر ازدواج و موانع تشکیل خانواده می‌گردد. شما در مورد وضعیت سایر پدیده‌های اجتماعی همچون پول، تکنولوژی و ... تأمل کنید.

■ فرصت‌ها و محدودیت‌های پدیده‌های اجتماعی

مقایسه کنید

کوه یک پدیده طبیعی و ساختمان اداری، پدیده‌های اجتماعی است. با مقایسه آنها، تفاوت پدیده‌های طبیعی و اجتماعی را تشریح کنید.

معیار	کوه	ساختمان اداری
نقش انسان‌ها در پیدایش آن	-	+
معنادار بودن	-	+
محسوس بودن	+	+

مفاهیم اساسی

پدیده اجتماعی،

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

خلاصه کنید

- به کنش اجتماعی و پیامدهای آن، پدیده اجتماعی می‌گویند.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

آنچه از این درس آموختیم

توضیح: اگر در انجام کنش‌ها، دیگران را در نظر بگیریم کنش اجتماعی انجام داده ایم. چه آن افراد حضور داشته باشند یا حضور نداشته باشند.

مثال: مادر خانواده در خانه، تنهاست و سایر افراد خانواده در منزل نیستند، مادر دارد غذا درست می‌کند و برای 5 نفر غذا درست می‌کند. این کنش مادر، کنش اجتماعی است زیرا، مادر در پختن غذا، دیگران را هم در نظر گرفته است.

مثال: یک راننده در نیمه شب، در حالیکه نه پلیس حضور دارد و نه کسی دیگر، قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت می‌کند، کنش او، کنش اجتماعی است زیرا در انجام کنش، دیگران را در نظر گرفته است.

توضیح: و بر عکس، اگر حتی در کنار دیگران باشیم ولی در انجام کنش، آنها را در نظر نگیریم کنش اجتماعی انجام نداده ایم.

مثال: یک دانش آموز در کلاس درس نشسته است ولی حواسش به درس و کلاس نیست و در ذهن خود به چیزهای دیگر فکر می‌کند. کنش او اجتماعی نیست.

درس سوم جهان اجتماعی (دنیای گسترده ما)

چه تصویری از جهان اجتماعی دارید؟ جهان را تعریف کنید و مثال بزنید

جهان، واژه‌ای است که معمولاً برای اشاره به مجموعه‌های بزرگ به کار می‌رود. مانند جهان طبیعت، جهان غرب، جهان اسلام و... مجموعه پدیده‌های اجتماعی نیز «جهان اجتماعی» را شکل می‌دهند. جهان اجتماعی را تعریف کنید

بعضی اوقات انسان‌ها برای اینکه پدیده‌های ناشناخته را بشناسند، آنها را با پدیده‌هایی آشنا مقایسه می‌کنند. در مقایسه پدیده‌ها با یکدیگر، شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها آشکار می‌شود.

برای شناخت بهتر جهان اجتماعی، چه اقدامی می‌توانیم انجام دهیم؟

برای اینکه جهان اجتماعی را بهتر بشناسیم، می‌توانیم آن را با پدیده‌های مختلفی مقایسه کنیم. برخی جهان اجتماعی را با موجودات زنده، مقایسه کرده‌اند؛ مانند سعدی که می‌گوید: «بنی آدم اعضای یک پیکرند».

سوال

به نظر شما «موجود زنده» و «جهان اجتماعی» چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی باهم دارند؟ **جواب**

در درس علوم تجربی آموخته‌اید که بدن موجودات زنده (گیاهان و حیوانات) ویژگی‌های مشترکی دارند.

● اندام و اعضای متفاوتی دارند، مثلاً گیاه، ریشه، ساقه و برگ دارد و بدن انسان، قلب، مغز، دست و... دارد.

● اعضای آنها به یکدیگر وابسته‌اند و هر کدام نیازهای دیگری را تأمین می‌کنند.

● اعضا برای حفظ حیات موجود زنده، در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند.

● اعضا برای تأمین هدف مشترک، از چینش و نظم مناسبی برخوردارند.

و...

آیا می‌توانید با توجه به تصاویر صفحه بعد، ویژگی‌های بالا را برای دوستانتان تشریح کنید؟

کنش اجتماعی + کنش اجتماعی + = پدیده ی اجتماعی
 پدیده اجتماعی + پدیده اجتماعی + = جهان اجتماعی

چه شباهت هایی میان جهان اجتماعی و بدن موجود زنده وجود دارد؟
 جهان اجتماعی مانند یک موجود زنده، اعضای مختلفی دارد و این اعضا در ارتباط با هم، از نوعی نظم برخوردارند. نظم از ویژگی های مهم جهان اجتماعی است.

سوال ← به نظر شما چه تفاوت هایی میان بدن موجود زنده و جهان اجتماعی وجود دارد؟

جواب ← عضویت اعضا در بدن موجودات زنده و نظم آنها تکوینی است؛ یعنی براساس آگاهی و اراده اعضا

به وجود نمی آید و به همین دلیل با اراده اعضا تغییر نمی کند؛ ولی عضویت در جهان اجتماعی و نظم میان اعضای آن، با اراده و آگاهی انسان ها تعریف می شود و با قرارداد آنها به وجود می آید.

جهان اجتماعی بیشتر شبیه بازی گروهی است چگونگی آن را توضیح دهید

جهان اجتماعی بیشتر شبیه یک بازی گروهی است. در بازی گروهی مثل فوتبال، افراد مختلفی عضوند که عضویت و نقش هر کدام توسط همه اعضا تعریف یا پذیرفته می شود. در زمین فوتبال بازیکنان، داوران و تماشاگران آگاهی های مشترکی دارند. آنها قواعد بازی را می دانند؛ از عضویت یکدیگر اطلاع دارند؛ وظایف و انتظارات یکدیگر را می شناسند و آنها را می پذیرند.
 آیا بدون این آگاهی های مشترک، بازی فوتبال ممکن می شود؟ خیر

چند نمونه از اعضای جهان اجتماعی را نام ببرید

کارگران، کشاورزان، دانش آموزان، معلمان، ... و نهادهایی چون آموزش و پرورش، خانواده و ...

جا خالی

اعضای جهان اجتماعی هستند [این اعضا، تنها هنگامی که عضویت جهان اجتماعی را پذیرفتند،

به آن راه می‌یابند و نقشی را به عهده می‌گیرند و متناسب با نقش خود، از حقوق و تکالیفی

برخوردار می‌شوند که خود و دیگران از این عضویت و حقوق و تکالیف آن آگاهی دارند.]

بنابراین جهان اجتماعی و نظم آن، تکوینی نیست، بلکه اعتباری است؛ یعنی با آگاهی و ارادهٔ

انسان‌ها شکل می‌گیرد. علاوه بر این، آگاهی و شناختی که جهان اجتماعی براساس آن شکل

می‌گیرد، آگاهی فردی و خصوصی نیست؛ بلکه نوعی آگاهی مشترک و عمومی است.

از کتاب مطالعات اجتماعی سال گذشته به یاد دارید که به این مجموعه آگاهی‌های مشترک

تعریف فرهنگ

«فرهنگ» می‌گویند.

بخوانیم و بدانیم

فرهنگ را تعریف کنید. دی ۹۷ دی ۹۸

فرهنگ شیوهٔ زندگی گروهی از انسان‌ها است که سالیان متمادی با یکدیگر زندگی می‌کنند.

برای مثال نوع خوراکی‌ها، پوشش‌ها، گویش‌ها، آداب و رسوم تولد، عروسی و عزاداری، شیوه‌های

گذران اوقات فراغت، شیوه‌های یاددهی - یادگیری، باورها و ارزش‌های اخلاقی، نگرش به عالم و

آدم و... از این جمله‌اند. آن بخش از فرهنگ که همه اعضای یک جهان اجتماعی در آن اشتراک

دارند «فرهنگ عمومی» و بخش‌هایی که مربوط به یک قوم، قشر، صنف یا گروه است «خرده

فرهنگ» نامیده می‌شود. خرده فرهنگ‌هایی که درون یک فرهنگ عمومی قرار دارند، اغلب

با فرهنگ عمومی سازگارند. به خرده فرهنگ‌های سازگار با فرهنگ عمومی «خرده فرهنگ

موافق» می‌گویند. در مواردی ممکن است عفا، ارزش‌ها، هنجارها و مهارت‌های پذیرفته

شده در یک خرده فرهنگ، ناسازگار و مخالف با فرهنگ عمومی باشد. در این صورت، این

دی ۹۸

خرداد ۹۹

خرده فرهنگ را ضد فرهنگ می‌نامند. خرده فرهنگ تبهکاران و سارقان و... ضد فرهنگ است.

تفاوت فرهنگ عمومی و خرده فرهنگ را بنویسید. خرداد ۹۸

تاکنون یکی از تفاوت‌های مهم جهان اجتماعی و بدن موجود زنده، آشکار شد. آیا می‌توانید تفاوت دیگری را بیان کنید؟

موجودات زنده طول عمر معینی دارند. آنها از طریق زاد و ولد، زندگی خود را در طول زمان تداوم می‌بخشند. ویژگی‌های آنها مانند رنگ، جنس، قد و... از طریق وراثت (فرایند به ارث رسیدن خصوصیات از والدین به فرزندان)، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند.

به نظر شما جهان اجتماعی چگونه طی نسل‌ها تداوم می‌یابد؟ از طریق تعلیم و تربیت

■ آگاهی‌های مشترک و تداوم آنها

جهان اجتماعی چگونه تداوم می‌یابد؟

جهان اجتماعی با انتقال فرهنگ خود به نسل‌های بعد تداوم می‌یابد. فرهنگ از طریق وراثت از نسلی به نسل دیگر منتقل نمی‌شود. به نظر شما فرهنگ با چه روشی از نسلی به نسل دیگر

انتقال می‌یابد؟ **جهان اجتماعی چه زمانی فرو می‌ریزد یا دگرگون می‌شود؟** هرگاه یک نسل نتواند فرهنگ خود را حفظ کند یا نتواند آن را به نسل بعد منتقل سازد، جهان اجتماعی آن فرو می‌ریزد یا دگرگون شده و به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌شود.

گفت‌وگو کنید

چه بخشی از فرهنگ توسط خانواده و کدام بخش آن توسط مدرسه انتقال می‌یابد؟
نمونه‌هایی را بیان کنید. **بخش‌های غیر رسمی فرهنگ توسط خانواده و بخش‌های رسمی توسط مدرسه انتقال می‌یابد**

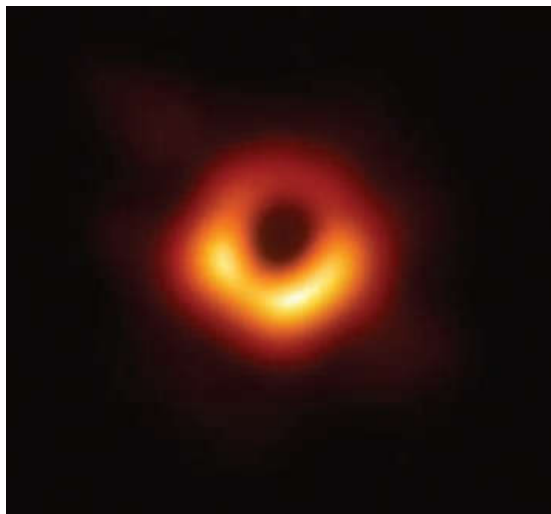
گستره جهان اجتماعی کجاست؟

به نظر شما کدام یک از پدیده‌های زیر، درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند؟ خانواده، ستارگان، احترام به قانون، فلزات، دولت، زلزله، عدالت، مدرسه، صلح، امنیت، کارخانه، رودخانه، خیابان، بیابان، خویشاوندان، حزب، کارمند، مسجد، آب و اتوبوس. برای پاسخ به این پرسش، جدول صفحه بعد را تکمیل کنید. پدیده‌هایی را که مطمئن هستید درون جهان اجتماعی قرار دارند، در ستون اول و مواردی را که یقین دارید بیرون از جهان اجتماعی هستند، در ستون دوم بنویسید. مواردی را که درباره آنها شک دارید و نمی‌دانید درون جهان اجتماعی یا بیرون آن قرار می‌گیرند در ستون سوم درج کنید.

با انجام این تمرین، یاد خواهیم گرفت که تمام پدیده‌ها چه اعتباری و چه طبیعی و چه ماوراء طبیعی بخاطر تاثیری که در زندگی ما دارند در گستره‌ی جهان اجتماعی قرار می‌گیرند

؟	بیرون جهان اجتماعی	درون جهان اجتماعی
زلزله	ستارگان	خانواده
	فلزات	احترام به قانون
	بیابان	دولت عدالت مدرسه
		صلح امنیت

به چپ‌نشین کتاب‌های یک کتابخانه فکر کنید. کتاب‌ها براساس معیار خاصی دسته‌بندی (طبقه‌بندی) می‌شوند. انسان‌ها برای رهایی از سردرگمی و ایجاد نظم، به دسته‌بندی رو می‌آورند. دسته‌بندی نیز به معیار و قاعده نیاز دارد. پر کردن جدول بالا نوعی دسته‌بندی بود. قاعده و معیار شما برای این دسته‌بندی چه بود؟ آیا برای تشخیص پدیده‌هایی که به جهان اجتماعی تعلق دارند، معیار و قاعده خاصی وجود دارد؟ هر چیزی که با زندگی اجتماعی انسان ارتباط داشته باشد درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرد - چیزهایی که نقش تاثیر گذار بر کنش انسان‌ها داشته باشند درون جهان اجتماعی قرار می‌گیرند

■ اولین تصویر واقعی از سیاه چاله‌ای واقع در مرکز کهکشان M87 که مقدمه‌ای برای کشف شگفتی‌های جدید درباره‌ی کیهان خواهد بود.

با اطمینان کامل می‌توانید بگویید که پدیده‌های اجتماعی به جهان اجتماعی تعلق دارند؛ احترام به قانون یک کنش اجتماعی است. خانواده، امنیت، صلح و... حاصل کنش‌های اجتماعی انسان‌ها هستند.

اما پدیده‌های طبیعی نیز می‌توانند به جهان اجتماعی راه یابند. آیا می‌دانید چگونه؟

جهان اجتماعی

جهان طبیعی

زلزله یا خشکسالی با اینکه پدیده های طبیعی اند چگونه وارد جهان اجتماعی می شوند؟

زلزله یا خشکسالی با اینکه پدیده‌های طبیعی‌اند، تأثیرات تعیین‌کننده‌ای در کنش‌های اجتماعی انسان‌ها دارند. انسان‌ها برای مقابله با زلزله و خشکسالی، قواعد خاصی وضع می‌کنند و کنش‌های مناسبی انجام می‌دهند؛ آنها خانه‌های خود را به گونه‌ای می‌سازند که در برابر زلزله مقاوم باشد، انبارها و سیلوهایی را بنا می‌کنند تا با خشکسالی مقابله کنند. در مناطقی که آب و هوای خشک دارد، راه‌هایی برای رسیدن به ذخایر زیرزمینی آب ابداع می‌کنند و کشاورزی متناسب با همان آب‌وهوا را بر می‌گزینند. پس زلزله و خشکسالی به واسطه ارتباطی که با زندگی انسان پیدا می‌کنند، وارد جهان اجتماعی می‌شوند.

آیا می‌دانید شناخت فلزات و ستارگان چگونه می‌تواند بر زندگی انسان تأثیر بگذارد؟

انسان‌ها با شناخت ستارگان توانستند راه‌ها را در بیابان و دریاها پیدا کنند و باعث افزایش سفر و مهاجرت گردید

آلودگی طبیعت و محیط‌زیست، نتیجه کارهای شتاب‌زده و نابخردانه انسان‌هاست. آیا همین آلودگی به نوبه خود، زندگی اجتماعی انسان را متأثر نمی‌سازد؟

انسان‌ها برای مبارزه با آلودگی، انجمن‌هایی

تشکیل می‌دهند - فیلم می‌سازند - شروع به تحقیق می‌کنند و غیره

جهان اجتماعی

جهان طبیعی

■ اقدامات شتاب‌زده انسان در مواجهه با طبیعت

■ قنات. ابتکار ایرانیان

دانستید ورود پدیده‌های طبیعی به جهان اجتماعی باعث گسترش آن می‌شود؛ ولی جهان

اجتماعی می‌تواند از این هم گسترده‌تر شود. آیا می‌دانید چگونه؟

شناخت خداوند و فرشتگان چه تاثیری در زندگی اجتماعی انسان می‌گذارد؟

شناخت خداوند، فرشتگان و جهان ماوراءطبیعی، آرمان‌ها و ارزش‌های زندگی آدمیان را تغییر می‌دهد و کنش‌های اجتماعی آنان را دگرگون می‌سازد.

جهان اجتماعی

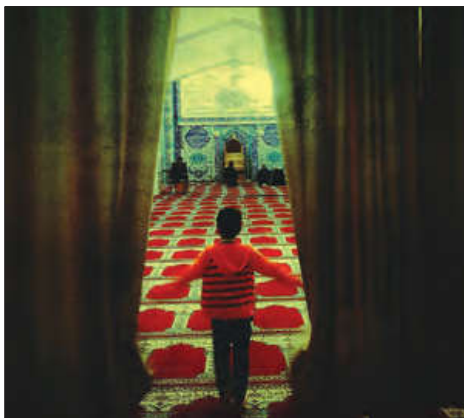
جهان ماوراءطبیعی

سنت ها و قوانین الهی با انسان های شاکر و ناسپاس و جوامع عادل و ظالم چگونه برخورد می کند؟

سنت ها و قوانین الهی نیز با انسان های شاکر و ناسپاس و جوامع عادل و ظالم، یکسان عمل نمی کند و درهای آسمان را بر عدالت پیشگان می گشاید و ستم پیشگان را در قهر و انتقام الهی فرو می گذارد. **موجوداتی که بیرون از جهان اجتماعی قرار دارند چگونه در گستره جهان اجتماعی قرار می گیرند؟** بنابراین هر یک از موجوداتی که بیرون جهان اجتماعی قرار دارند؛ یعنی موجودات طبیعی و ماوراءطبیعی به واسطه ارتباطی که با زندگی اجتماعی انسان پیدا می کنند، در گستره جهان اجتماعی قرار می گیرند.

بخوانیم و بدانیم

شنیده اید که جهان هر فرد، به اندازه وسعت فکر اوست. گستره جهان اجتماعی نیز، به اندازه دانش و آگاهی آن است. مرزهای جهان اجتماعی همان مرزهای دانش آن است. هر چه جهان اجتماعی شناخت صحیح بیشتری از پدیده های اجتماعی، طبیعی و ماوراءطبیعی داشته باشد و اعضای آن براساس این شناخت های صحیح زندگی کنند، زندگی اجتماعی بشر در مسیر خوشبختی و سعادت بیشتری قرار می گیرد. به نظر شما آیا روش شناخت پدیده های اعتباری و پدیده های تکوینی (طبیعی و ماوراءطبیعی) یکسان است؟ آیا درست است که روش مناسب شناخت یک نوع از پدیده ها (مثلاً روش حسی مناسب پدیده های طبیعی است) را به انواع دیگر پدیده ها تعمیم و تسری دهیم؟

■ ورود پدیده های طبیعی و ماوراءطبیعی به جهان اجتماعی

نمونه بیاورید

جهان اجتماعی شامل دو دسته پدیده زیر است. برای هر دسته، پنج مثال بیاورید.

« پدیده های اعتباری »	« پدیده های اعتباری »
پدیده هایی که انسان آنها را ایجاد نمی کند ولی به واسطه ارتباطی که با زندگی انسان دارند به جهان اجتماعی راه می یابند.	کنش ها و پیامدهای آنها
خانواده، ترافیک، ...	دربا، شیطان، فرشته، ...

مهم

اعتباری ← مثال: خانواده - ترافیک

طبیعی ← مثال: دریا

ماوراءطبیعی ← مثال: فرشته - شیطان

انواع پدیده

تکوینی

درس چهارم اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی (تشریح جهان اجتماعی)

جهان اجتماعی از چه اجزایی تشکیل شده است؟

در درس گذشته با کمک مقایسه، تصویری از جهان اجتماعی به دست آوردیم. می‌خواهیم با همین روش و به تدریج، تصویری را که از جهان اجتماعی داریم، کامل‌تر کنیم. **علم تشریح یا کالبدشکافی چگونه دانشی است؟** در پزشکی، دانشی به نام تشریح یا کالبدشناسی وجود دارد که اجزای بدن انسان و محل قرار گرفتن آنها را شناسایی می‌کند. درباره آن، چه می‌دانید؟ آیا می‌توان همانند یک کالبدشناس، اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی را شناخت؟

علم تشریح از شناسایی اعضای بدن و چگونگی ترکیب آنها، چه اهدافی دارد؟ درباره تشریح آورده‌اند؛ دانشی است که درباره اعضای بدن انسان و چگونگی ترکیب آنها بحث می‌کند و اهدافی چند دارد؛ از جمله معرفت به کمال صنع الهی^۱ و دست یافتن به علل امراض و درمان آنها. **تشریح، اساس علم پزشکی است، از این رو گفته‌اند: طبیب بی بهره از تشریح، به ندانستن علم طب شهره است!** شما فکر می‌کنید تشریح جهان اجتماعی چگونه صورت می‌گیرد؟ اجزای آن کدام‌اند و شناسایی آنها چه فایده‌ای دارد؟

۱- به این معنا که در مجموعه آفرینش و مخلوقات خداوند هماهنگی شگفت‌آوری وجود دارد و هیچ خلل و ناهماهنگی در آن دیده نمی‌شود.

یکی از استفاده های نادرست از مقایسه چیست؟

در دروس گذشته بارها جهان اجتماعی و موجود زنده را با هم مقایسه کردیم و در درس های آینده نیز از این روش برای شناخت بهتر جهان اجتماعی کمک می گیریم. در این باره لازم است به یک نکته بسیار مهم توجه کنیم که استفاده نادرست از مقایسه، آسیب های جبران ناپذیری دارد. یکی از استفاده های نادرست، این است که صرفاً بر شباهت های پدیده های مورد مقایسه تأکید کنیم و تفاوت های آنها را نادیده بگیریم. تماماً متوجه شده اید که ما در مقایسه جهان اجتماعی و موجود زنده، هم به تفاوت ها و هم به شباهت های آنها توجه داریم. بنابراین باید از این اشتباه حذر کنیم که جهان اجتماعی و موجود زنده را کاملاً یکسان بینداریم؛ در حالی که تفاوت های آنها بسیار عمیق تر است. مثلاً نباید گمان کنیم همان تشریحی که در پزشکی انجام می گیرد، در جهان اجتماعی نیز ممکن است.

پدیده های اجتماعی گوناگونی را در یک مراسم عروسی می توان شناسایی کرد.

جهان اجتماعی همانند بدن انسان از اجزای مختلفی تشکیل شده است. دانشمندان، جهان اجتماعی را بر اساس معیارهای مختلف تقسیم بندی و اجزای آن را شناسایی می کنند.

دانشمندان، جهان اجتماعی را بر اساس معیارهای مختلف، تقسیم بندی می کنند آنها را نام ببرید

1 بر اساس اندازه و دامنه

2 بر اساس ابعاد ذهنی و عینی

* پدیده های اجتماعی از لحاظ اندازه و دامنه به چند دسته تقسیم می شوند؟ آنها را توضیح دهید

* دو پدیده اجتماعی خرد نام ببرید

* دو پدیده اجتماعی کلان نام ببرید

● اندازه و دامنه

* پدیده های اجتماعی، اجزای جهان اجتماعی اند و می توان آنها را براساس اندازه و دامنه از یکدیگر

تفکیک کرد. به این ترتیب، طیفی در جهان اجتماعی ترسیم می شود که در یک سوی آن،

* پدیده های اجتماعی خرد (کوچک) مانند کنش های اجتماعی افراد، و در سوی دیگر آن، پدیده های

کلان (بزرگ)، مانند فرهنگ و جامعه قرار دارند.

به نظر شما پدیده هایی مانند گروه ها و سازمان ها در کجای این طیف جای می گیرند؟ چرا؟

آیا می توانید پدیده های اجتماعی زیر را روی طیف خرد - کلان قرار دهید؟

کلاس درس، مدرسه، نظام آموزشی

به نظر شما تقسیم بندی پدیده های اجتماعی به خرد و کلان چه فوایدی دارد؟ برای پاسخ به این

پرسش، به میزان اثرگذاری خود بر پدیده های اجتماعی خرد و کلان یا اثرپذیری از آنها بیندیشید.

مثلاً می توان بیکاری و راه های درمان آن را در سه مورد زیر با یکدیگر مقایسه کرد: **بیکاری در سطح خرد**

که خود شایستگی و مهارت لازم را ندارد؛ **بیکاری در سطح میانه** افراد یک شهر که نظام توزیع مناسبی از مشاغل

در شهر آنها وجود ندارد؛ و بیکاری افراد زیادی که به دلیل نبود مشاغل کافی در جامعه بیکارند.

به نظر شما حل کدام یک از مشکلات سه گانه مذکور آسان تر است؟ چرا؟ **بیکاری در سطح کلان**

■ کنش اجتماعی خرد

■ بورس اوراق بهادار (ایران)

■ بازار ارزهای بین المللی (فارکس)

● ابعاد ذهنی و عینی تفاوت پدیده های اجتماعی را از جهت ذهنی و عینی بودن توضیح دهید

قبلاً دانستید [تمامی پدیده های اجتماعی، هویتی معنایی و ذهنی دارند؛ از این رو هیچ یک از اجزای

جهان اجتماعی فاقد معنا نیستند؛ اما همه پدیده های اجتماعی، بُعد محسوس و عینی ندارند.]

پدیده های اجتماعی را از جهت عینی و محسوس بودن یا ذهنی و نامحسوس بودن نیز می توان

در یک طیف قرار داد.

توضیح: عینی یعنی چیزهایی که با چشم دیده می شوند مثلاً ساختمان های مسکونی

توضیح: ذهنی یعنی چیزهایی که خودشان را با چشم نمی بینیم ولی آثارشان دیده می شود

مثلاً عقاید با چشم دیده نمی شوند ولی آثارشان را می توانیم مشاهده کنیم

و یا نظم . خود نظم با چشم دیده نمی شود که ببینیم یک نفر چقدر منظم است ولی آثار آن را می توانیم مشاهده کنیم

خیلی مهم در یک سوی طیف، پدیده‌هایی هستند که بُعد محسوس و مادی قوی‌تری دارند؛ مانند ساختمان‌های مسکونی و اداری یا کنش‌های بیرونی؛ و در سوی دیگر، پدیده‌هایی قرار می‌گیرند که بُعد معنایی و **خیلی مهم** ذهنی بیشتری دارند؛ مثل عقاید، ارزش‌های اجتماعی و کنش‌های درونی.

شما پدیده‌های اجتماعی زیر را چگونه روی طیف ذهنی - عینی قرار می‌دهید؟

نظم، قوانین راهنمایی و رانندگی، علائم راهنمایی، سرعت‌گیر، **در جهان اجتماعی، بُعد معنایی و ذهنی پدیده‌ها اهمیت بسیاری دارد با یک مثال توضیح دهید**

در جهان اجتماعی بُعد معنایی و ذهنی پدیده‌ها، اهمیت بسیاری دارد. در یکی از بحران‌های اقتصادی که کشورهای صنعتی دچار مشکل شده بودند، بنا به محاسبات اقتصادی می‌بایست نفت را به گران‌ترین قیمت از کشورهای نفت خیز خریداری می‌کردند، ولی جالب است بدانید به ارزان‌ترین قیمت ممکن، نفت مورد نیاز خود را خریدند؛ زیرا در کشورهای نفت خیز، بُعد عینی نفت به عنوان یک سرمایه وجود داشت؛ ولی بُعد ذهنی و معنایی آن مفقود بود و صاحبان آن کشورها از اهمیت نفت و وضعیت کشورهای صنعتی و نیاز ضروری آنها به نفت اطلاع کافی نداشتند. همانند دانش‌آموزی که از استعداد سرشاری برخوردار است؛ ولی خود به آن آگاه نیست و از این استعداد بهره‌چندانی نمی‌برد!

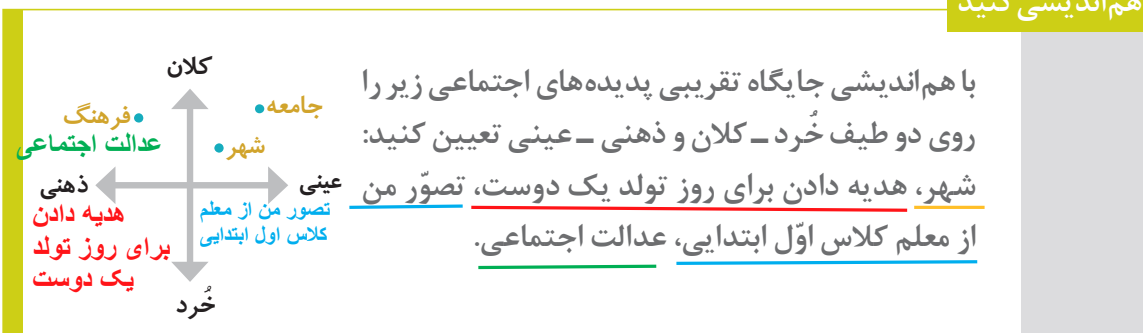

■ مراسم نخل‌گردانی، مراسمی نمادین و سمبلیک که دارای معانی متعالی و ویژه‌ای است.

■ فقر و ثروت هم‌زمان در شهرهایی مثل ریودوژانیرو به روشنی در محیط‌های ساخته شده جلوه‌گر می‌شوند.

هم‌اندیشی کنید

لایه‌های جهان اجتماعی کدام‌اند؟

آیا همهٔ اعضای یک موجود زنده، اهمیت یکسانی دارند؟ مثلاً آیا قلب، مغز، چشم و دست از اهمیت یکسانی برخوردارند؟ **خیر**

نظر شما دربارهٔ اجزای مختلف جهان اجتماعی چیست؟ آیا همهٔ آنها اهمیت یکسانی دارند؟

در میان اعضای بدن، قلب و مغز به دلیل داشتن نقش اساسی در زنده ماندن موجود زنده، از اهمیت بیشتری نسبت به چشم و دست برخوردارند. به نظر شما کدام یک از پدیده‌های زیر، تأثیر حیاتی و تعیین‌کننده‌تری در جهان اجتماعی دارند؟ یادتان باشد اهمیت بیشتر برخی از پدیده‌ها به معنی بی‌اهمیتی سایر پدیده‌ها نیست. خانواده، تعلیم و تربیت، قانون، عدالت اجتماعی، لهجه‌های مختلف زبان، آداب جشن تولد، مُد، جشن فارغ‌التحصیلی.

بخش‌هایی از جهان اجتماعی به آسانی تغییر می‌کنند و تغییر آنها، تحول مهمی در جهان اجتماعی پدید نمی‌آورد. برخی می‌توانند حذف شوند، ولی با حذف آنها جهان اجتماعی تداوم می‌یابد؛ اما بخش‌های دیگر به آسانی تغییر نمی‌کنند و اگر حذف شوند، جهان اجتماعی فرو می‌ریزد.

منظور از لایه‌های سطحی جهان اجتماعی چیست؟ به بخش‌هایی که امکان تغییر بیشتری دارند و نقش حیاتی و اساسی ندارند، «لایه‌های سطحی جهان اجتماعی» و به بخش‌هایی که تأثیر تعیین‌کننده بر جهان اجتماعی دارند، «لایه‌های عمیق و بنیادین جهان اجتماعی» می‌گویند.

منظور از لایه‌های عمیق و بنیادین جهان اجتماعی چیست؟

لایه های سطحی و عمیق جهان اجتماعی را با هم مقایسه کنید

(لایه های عمیق، تأثیرات همه جانبه و فراگیر دارند و کمتر در معرض تغییر قرار می گیرند، اما

لایه های سطحی، هم تأثیرات محدودتری دارند و هم بیشتر در معرض تغییراند.)
در سال گذشته با چهار لایه عقاید، ارزش ها، هنجارها و نمادها آشنا شدید. به نظر شما عمیق ترین

و سطحی ترین لایه های جهان اجتماعی کدامند؟ چرا؟
لایه های سطحی جهان اجتماعی کدامند؟ توضیح دهید
می دانید که هیچ جامعه ای بی نیاز از هنجارها و نمادها نیست؛ ولی هنجارها و نمادها برحسب شرایط، در زمینه های مختلف قابل تغییراند و تغییر برخی از آنها تا زمانی که به تغییر در لایه های

عمیق منجر نشود، موجب تحول و تغییر بنیادین جهان اجتماعی نمی شود.

لایه های عمیق جهان اجتماعی کدامند؟ توضیح دهید
عقاید و ارزش ها عمیق ترین لایه های جهان اجتماعی هستند. عمیق ترین لایه جهان اجتماعی، عقاید کلانی هستند که بر ارزش های اجتماعی تأثیر می گذارند **1** باور و اعتقاد انسان ها نسبت به اصل جهان **2** جایگاه انسان در آن **3** تفسیرشان از زندگی و مرگ خود، عمیق ترین پدیده های اجتماعی به حساب می آیند.

■ استاد فرشچیان: «هنر نقاشی ایرانی، هنری است که از این فرهنگ و آب و خاک نشئت گرفته است هنری است که توان بیان اندیشه ها و افکار را به نحو احسن دارد.»

جامعه ای که جهان را به زندگی دنیا محدود می کند و دل به آن می سپارد، ارزش ها، هنجارها و نمادهای خود را متناسب با همان شکل می دهد؛ اما جامعه ای که هستی را فراتر از زندگی دنیا می بیند، ارزش ها، هنجارها و نمادهای خود را متناسب با این عقیده سازمان می دهد.

● نهادها

تاکنون اجزا و لایه های جهان اجتماعی را جداگانه تجزیه و تحلیل کردیم. حال می خواهیم اجزا و لایه های جهان اجتماعی را در ارتباط با هم بررسی کنیم. وقتی اجزا و لایه های جهان اجتماعی را در ارتباط با هم در نظر بگیریم، «**نهادهای اجتماعی**» آشکار می شوند.

افراد انسانی بدون آب، غذا، سرپناه، امنیت، رابطه با دیگران، دوستی، احساس رضایت از زندگی، حقیقت جویی، پرستش و... قادر به ادامه زندگی نیستند. به نظر شما جهان اجتماعی برای بقا چه نیازهایی دارد؟

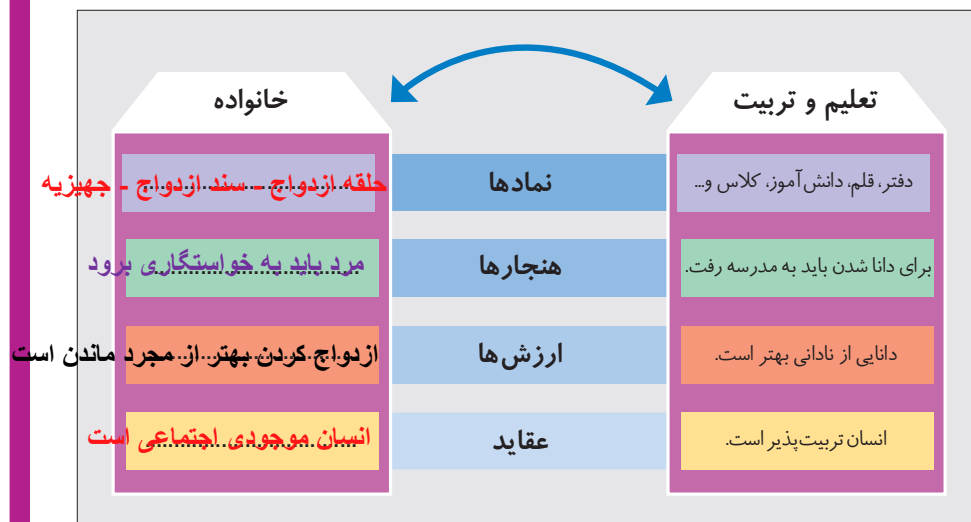
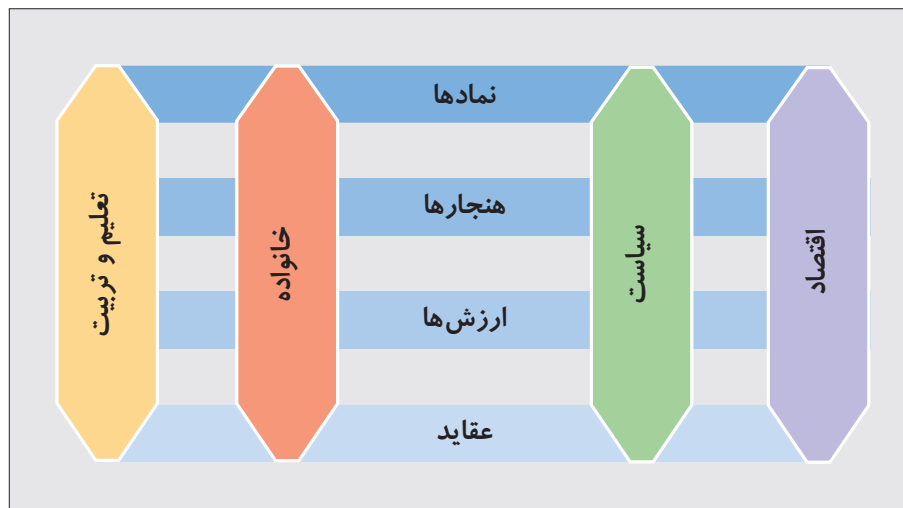
برای تأمین نیازهای جهان اجتماعی و افراد، راه های متفاوتی وجود دارد؛ ولی معمولاً در هر جهان اجتماعی، نوع خاصی از این روش ها، پذیرفته می شود و قابل قبول است. در هر جهان اجتماعی این کار به کمک **نهادهای اجتماعی** صورت می گیرد.

تأمین نیازهای افراد، در جهان اجتماعی به کمک چه چیزی انجام می گیرد؟

تعریف نهاد های اجتماعی

«نهاد اجتماعی» مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهایی است که برای رفع نیازهای معینی از افراد و جهان اجتماعی اختصاص پیدا می‌کند. هر نهاد اجتماعی شیوه قابل قبول تأمین بعضی از نیازهای افراد را معین می‌سازد و متقابلاً شیوه‌های غیر قابل قبول را طرد می‌کند. مثلاً نهاد اقتصاد، راه درست و مقبول یا کژراهه‌های به دست آوردن ثروت را در جهان اجتماعی تعیین می‌کند. **مهم ترین نهاد های اجتماعی کدامند؟** خانواده، تعلیم و تربیت، سیاست و اقتصاد از مهم ترین نهادهای اجتماعی اند. نهادها در تمامی جهان های اجتماعی وجود دارند ولی انواع و اشکال متفاوتی دارند. آیا می دانید چرا؟ هر جهان اجتماعی دارای عقاید و ارزش های متفاوت و به طبع آن، دارای نهادها و هنجارهای متفاوتی است

تفسیر و تکمیل کنید

متن زیر را به دقت مطالعه کنید و لایه‌های مختلف جهان اجتماعی اسلام و جهان اجتماعی عرب پیش از اسلام را استخراج کنید.

با ظهور اسلام، ارکان جهان اجتماعی جاهلی، درهم ریخته شد و جهان اجتماعی جدیدی پدید آمد. اسلام زبان مردم را تغییر نداد و بسیاری از مناسبات و روابط اجتماعی را حفظ کرد ولی اموری را تغییر داد که به مرگ جامعه پیشین و تولد جهانی جدید منجر شد. شرک، بت، قبیله، خون، شمشیر، شهوت و پول از معانی و مفاهیم جامعه پیشین بودند. این مفاهیم هم سامان اجتماعی شبه جزیره عربستان را شکل می‌دادند و هم جهان بینی اعراب قبل از اسلام را تعیین و مسیر شناخت آنها را مشخص می‌کردند. **بت‌ها** که در کانون نگاه مشرکانه جهان اجتماعی جاهلی بودند، هویتی قومی و قبیله‌ای داشتند و هر فرد هویت خود را در ارتباط با قبیله خود می‌شناخت و شأن و جایگاه اجتماعی او به شأن و قدرت قبیله او وابسته بود؛ خدایان متنوع، نمادها و صورت‌های مربوط به قبایل بودند که در خانه خدای گذارده شده بودند. جامعه عرب، جهان را از افق قدرت قبایل مختلف می‌دید و مناسبات و روابط را در حاشیه این قدرت سازمان می‌داد. قانون و مقرراتی فراسوی پیمان‌های قبایل مختلف وجود نداشت و شأن و مرتبه هر فرد و حقوق او به منزلت قبیله او و موقعیت او در قبیله بازمی‌گشت.

در این جهان، علم از برخورد چهره به چهره و زندگی مشترک درون این جهان پدید می‌آمد و در حفظ و استمرار آن دخیل بود و بر این اساس علم انساب برترین علوم بود، زیرا هویت نظام قبیله‌ای را حفظ می‌کرد.

جهان اسلام با مجموعه معنایی شکل می‌گیرد که از وحی الهی بر سینه سترگ رسول خاتم، نازل شد و از آنجا در بستر تاریخ جریان یافت. الله، توحید، تقوی، وحی، عقل، علم، حقیقت، فضیلت، عدالت، قسط، ایمان، کفر و نفاق از مفاهیم محوری این نظام معنایی هستند. این معانی با برخی از مفاهیم جاهلی در ستیز آشکار قرار می‌گیرند و جز به حذف و نابودی آنها راضی نمی‌شوند و به بازخوانی و بازسازی برخی دیگر از مفاهیم جامعه جاهلی می‌پردازند. از دسته اول شرک، بت، ظلم و ربا و از دسته دوم قبیله، عشیره، عهد، پیمان، غضب و شهوت، معانی و مفاهیمی هستند که ابتدا ارتباط آنها با دیگر مفاهیم مرکزی جهان شرک قطع می‌گردد و سپس در حاشیه مفاهیم محوری جهان اسلام به صورت صله رحم، عفت و شجاعت، جهاد و شهادت بازخوانی می‌شوند. قرآن کریم روابط و مناسباتی که بر محور عصبیت قبیله‌ای شکل می‌گرفت به روابطی بر محور اعتقاد به خدای یکتا تبدیل می‌کند و روابط دنیوی را در حاشیه معانی الهی و قدسی به خدمت می‌گیرد و کسانی را که مناسبات قومی و قبیله‌ای را مقدم می‌دارند و باورها و اعتقادات دینی را در خدمت این مناسبات قرار می‌دهند، توبیخ کرده و ظالم و فاسق می‌نامد.

خلاصه کنید

- اجزای جهان اجتماعی را می توان به صورت های مختلفی طبقه بندی کرد.

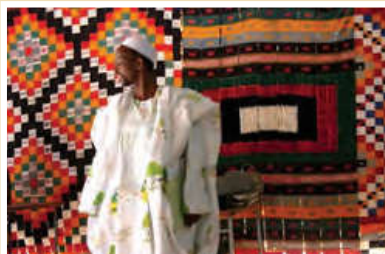
مفاهیم اساسی

نهاد اجتماعی،

آنچه از این درس آموختیم

سایر موجودات زنده در طول تاریخ، طرز زندگی شون فرقی نکرده است چون رفتار آنها ناآگاهانه و از روی غریزه هست

ولی انسان ها چون دارای آگاهی و معرفت و اراده و اختیار هستند زندگی های متفاوتی بوجود می آورند و در طول تاریخ طرز زندگی شون را پیشرفت می دهند

درس پنجم

جهان های اجتماعی (انسان، جهان های اجتماعی متنوعی پدید می آورد) ص ۸

جهان اجتماعی یا جهان های اجتماعی؟ جهان های اجتماعی

نظم و همکاری میان اعضای موجود زنده، یکسان است. آیا همکاری دستگاه تنفس و گردش خون در بدن انسان ها، همیشه و همه جا یکسان نیست؟ همچنین نظم و همکاری حیواناتی که به صورت جمعی زندگی می کنند، طی عصرهای متمدنی تغییری نمی کند؛ مثلاً زنبور عسل از هزاران سال قبل تاکنون با نظام واحدی زندگی می کند. آیا زندگی جمعی زنبورهای عسل سبلان و اجداد آنها در گذشته و تمامی زنبورهای عسل دنیا یکسان نیست؟ به نظر شما جهان اجتماعی انسان ها نیز تنها یک شکل دارد؟ خیر

شیر و آهو دو حیوان متفاوت اند. شیرها نیز خودشان با یکدیگر تفاوت های دارند. تفاوت شیر و آهو در ویژگی های اساسی آنهاست، ولی تفاوت شیرهای مختلف با یکدیگر در ویژگی های سطحی آنهاست.

به نظر شما تفاوت میان جهان های اجتماعی، بیشتر مانند تفاوت میان شیر و آهو است یا مانند تفاوت میان شیرهای مختلف؟

در کتاب منطق با مفهوم نوع، آشنا شدید. شیر و آهو دو نوع حیوانی هستند. می دانید تفاوت شیر و آهو در ویژگی های ذاتی آنهاست، ولی تفاوت شیرهای مختلف، در ویژگی های عرضی آنهاست. آیا انسان ها تنها یک نوع جهان اجتماعی می سازند یا انواعی از جهان های اجتماعی را پدید می آورند؟ چرا؟ انسان ها انواع جهان های اجتماعی را بوجود می آورند

* منظور از تفاوت های ذاتی همان تفاوت های اساسی است

تفاوت های ذاتی = تفاوت های اساسی

* منظور از تفاوت های عرضی همان تفاوت های سطحی است

تفاوت های عرضی = تفاوت های سطحی

آیا جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت؟ توضیح دهید

● جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت؟ متفاوت

همه ما در جهان اجتماعی متولد می شویم و پس از ما نیز، جهان اجتماعی همچنان وجود دارد. اگر ما فقط جهانی را ببینیم که در آن متولد شده ایم، شاید گمان کنیم جهان اجتماعی تنها یک شکل دارد. ولی هنگامی که چشم خود را بر جوامع دیگری می گشاییم که هم اینک در دیگر نقاط دنیا وجود دارند؛ یا وقتی به تاریخ گذشته خود رجوع می کنیم و جهان خود را با آنان مقایسه می کنیم، به تنوع جهان های اجتماعی پی می بریم.

بخوانیم و بدانیم

وظیفه مردم شناسی در جهان غرب چه بود؟

وظیفه جامعه شناسان در جهان غرب چه بود؟

در جهان غرب، نوعی تقسیم کار میان جامعه شناسان و مردم شناسان شکل گرفته بود. وظیفه جامعه شناسی، مطالعه جوامع صنعتی و شهری پیشرفته (جوامع غربی) بود و مردم شناسی به مطالعه جوامع ساده و ابتدایی می پرداخت. جامعه شناسان غربی، جوامع ابتدایی را متعلق به گذشته بشر می پنداشتند که در دوران کودکی یعنی مراحل اولیه رشد خود باقی مانده اند (جوامع غیر غربی). وقتی مردم شناسان بنا به وظیفه حرفه ای خود، با فرهنگ های غیر غربی مواجه شدند، به پیچیدگی و عمق آنها و اشتباه جامعه شناسان غربی پی بردند. از این رو، یکی از مهم ترین انتقادهای خودممداری فرهنگ غرب و تصور ساده آن از سایر فرهنگ ها را مردم شناسان مطرح کردند.

1 تنوع آگاهی و معرفت انسان ها

● علت تفاوت و تنوع جهان اجتماعی انسان ها چیست؟

2 تنوع اراده و اختیار انسان ها

دانستید زندگی اجتماعی انسان ها بر خلاف زندگی سایر موجودات زنده، متنوع است و صورت های گوناگون دارد.

بچه لاک پستی که تازه از تخم خارج می شود، از ساحل به طرف دریا حرکت می کند و بدون راهنمایی بزرگ ترها وارد دریا می شود و به لاک پشت های دیگر می پیوندد، می داند چه چیزی را باید بخورد؛ از چنگ چه حیواناتی باید فرار کند و کدام یک از آنها با او کاری ندارند و... به نظر شما چه نیرویی این جانور کوچک را راهنمایی می کند؟ **غریزه**

آیا انسان در جهان اجتماعی، موجودی منفعل است؟
انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، چگونه عمل می کند؟

تفاوت رفتار سایر موجودات زنده با انسان ها در چیست؟
رفتار سایر موجودات زنده، ناآگاهانه یا غریزی است؛ ولی جهان اجتماعی را انسان آگاه و خلاق پدید می آورد. انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، صرفاً موجودی منفعل و پذیرنده نیست، بلکه کنشگری فعال و تأثیرگذار است. انسان ها در هر موقعیتی که قرار می گیرند، ابتدا آن موقعیت را برای خود تعریف می کنند و به آن معنا می دهند و سپس در آن موقعیت دست به عمل می زنند. تنوع آگاهی و معرفت انسان ها و همچنین تنوع اراده و اختیار آنها، سبب پیدایش جهان های اجتماعی مختلف می شود.¹

2

گاهی، نوعی جهان اجتماعی شکل می گیرد که مبتنی بر تبعیض نژادی است و گاهی در تقابل با آن، جهان اجتماعی دیگری شکل می گیرد که نژادها، زبان ها و اموری از این دست را عناصر اصلی به شمار نمی آورد. آیا می توانید برای هر کدام از این جهان های اجتماعی نمونه ای بیاورید؟

مثال: اسلام

■ جوانی به علت اعتراض به آپارتاید (جدانژادی) توسط پلیس بازداشت می شود.

● تفاوت های میان جهان های اجتماعی چه نوع تفاوتی است؟

جهان اجتماعی شکل یکسانی ندارد و همواره تغییرات و تفاوت هایی در آن به وجود می آید؛ نسل ها در پی هم می آیند و می روند، شیوه های زندگی تفاوت پیدا می کنند، انقلاب ها رخ می دهند و... آیا با هر کدام از این تفاوت ها، جهان اجتماعی جدیدی به وجود می آید؟ **خیر**، **ایا هر نوع تغییر و تفاوت در جهان اجتماعی، جهان اجتماعی جدیدی را ایجاد می کند؟ مثال بزنید** [هر جهان اجتماعی، تغییرات و تفاوت های مختلفی را درون خود می پذیرد. جمعیت یک جامعه کم یا زیاد می شود؛ اقتصاد آن رشد یا افول می کند و زبان و لهجه مردم دگرگون می شود؛ اما جهان اجتماعی هویت خود را حفظ می کند. گاه نیز جمعیت ثابت می ماند، درآمد ملی تغییر نمی کند و زبان متحول نمی شود؛ اما تفاوت های دیگری به وجود می آید که نشان از ظهور جهان اجتماعی جدید دارد.]

۱- غریزه کششی درونی در موجود زنده است که آن را به انجام دادن رفتارهای معینی وا می دارد. به این معنا که موجود زنده از بدو تولد معلومات و مهارت هایی غیر اکتسابی دارد که قابلیت دستکاری و تغییر چندانی ندارند.

تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد از چه نوع تفاوت هایی است؟
 تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد، از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی واحد رخ می دهد؛ اما تفاوت هایی که مربوط به لایه های عمیق جهان اجتماعی و عناصر محوری باشد، آن را به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می کند.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بازگردد، از نوع تفاوت های میان جهان های اجتماعی مختلف است و تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها باز می گردد، از نوع تفاوت میان جهان های اجتماعی مختلف نیست؛ بلکه از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی پذیرفته می شود.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بر می گردد از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها مربوط می شود، از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تحلیل کنید

اعتقادات و ارزش های بنیادی عربستان قبل از ظهور اسلام چه بود؟
 ● شرک و بت پرستی و نگاه نژادی و قبیله ای، از اعتقادات و ارزش های بنیادی جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان بود. اعتقادات و ارزش های جهان اسلام چیست؟
 ● توحید و یکتا پرستی و خلافت و کرامت انسان، از اعتقادات و ارزش های جهان اجتماعی اسلام است.
 با ظهور اسلام عقاید و ارزش های بنیادی جامعه جاهلی نابود شد و لایه های سطحی آن در خدمت اسلام قرار گرفت. بدین ترتیب زبان عربی حامل کلام و بیان الهی شد.
 تفاوت های جهان اجتماعی اسلام و جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان جزو کدام دسته از تفاوت هاست؟ تفاوت میان جهان های اجتماعی تفاوت های ذاتی و اساسی

آیا جهان های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟

آشکار شد که جهان های اجتماعی بر اساس عقاید و ارزش های کلان خود، متنوع اند. ولی این پرسش مطرح است که آیا جهان های اجتماعی در مسیر رشد و تحول خود نیز راه های متفاوتی را در پیش می گیرند یا همه آنها ناگزیر از پیمودن مسیر واحدی هستند؟
 راه های متفاوتی را در پیش می گیرند

اروپایی‌ها یک ضرب‌المثل قدیمی دارند که «همه راه‌ها به رُم ختم می‌شوند». این تنها یک ضرب‌المثل است ولی عده‌ای باورشان این است که زندگی اجتماعی بشر یک مسیر را طی می‌کند. آیا به راستی جهان‌های اجتماعی مسیر رشد یگانه‌ای دارند یا راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند؟ آیا جهان‌های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟ **خبر راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند**

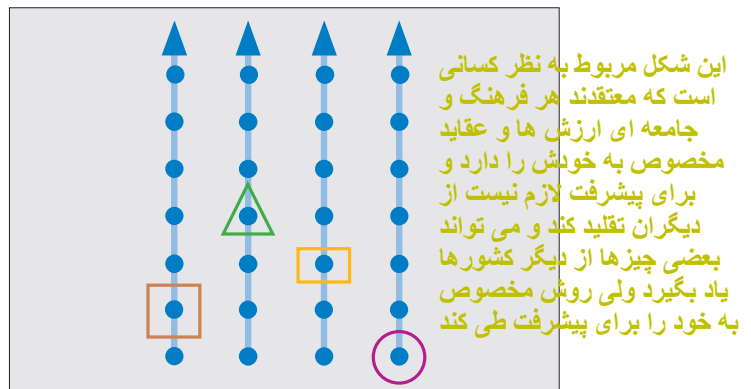

■ از نگاره‌های هندسی عظیم الجثه و باستانی تمدن نازکا در پرو که صرفاً از فاصله سیزده هزارپایی قابل شناسایی است. آنان به چه دانشی دست یافته بودند که توانستند آثاری این چنین خلق کنند؟!

- 1 **عده‌ای از جامعه شناسان، نگاه خطی به سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید**
- 2 **عده‌ای از جامعه‌شناسان^۱ معتقدند همه جهان‌های اجتماعی شبیه یکدیگرند و بر همین اساس مسیر یکسانی را نیز طی می‌کنند؛ یعنی^۳ همه آنها شبیه یک نوع موجود زنده‌اند و تفاوتشان همانند^۴ تفاوتی است که آن موجود زنده در مراحل مختلف رشد خود از دوران کودکی تا مراحل بزرگ‌سالی پیدا می‌کند. این عده، نگاه خطی به تاریخ بشر دارند. در این دیدگاه^۵ همه جوامع در یک خط قرار می‌گیرند؛^۶ بعضی از آنها در این مسیر واحد، پیشرفته‌ترند و بعضی در مقایسه با جوامع پیشرفته، عقب مانده‌اند^۷ و جوامعی که به لحاظ تاریخی عقب مانده‌اند، باید جوامع پیشرفته را الگوی حرکت خود قرار دهند.**

■ «جهان‌های اجتماعی در طول هم»

■ «جهان‌های اجتماعی در عرض هم»

۱- آگوست کنت، اسپنسر، دورکیم و مارکس از این جمله‌اند. دورکیم حرکت جوامع بشری را به دو مقطع تقسیم می‌کند. جوامع مقطع نخست را «جوامع مکانیکی» و جوامع مقطع دوم را «جوامع ارگانیکی» می‌نامد. در «جوامع مکانیکی» تقسیم کار اجتماعی شکل نگرفته است یا در حد ساده و ابتدایی است مانند تقسیم کار سنی و جنسی، ولی در «جوامع ارگانیکی» تقسیم کار گسترده وجود دارد.

عده ای از جامعه شناسان، دیدگاه عرضی در مورد سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید
عده ای از اندیشمندان اجتماعی معتقدند که جهان های اجتماعی متنوع اند، این دیدگاه را توضیح دهید

- 1 در مقابل، عده دیگری از اندیشمندان اجتماعی معتقدند جهان های اجتماعی متنوع اند. هر
- 2 جهان اجتماعی، فرهنگ و تمدن مناسب خود را به وجود می آورد. **3** فرهنگ ها و تمدن ها نیز براساس آرمان ها و ارزش های خود، تحولاتی را دنبال می کنند **4** مسیره های مختلفی را می پیمایند. **5** برخی فرهنگ ها و تمدن ها، زمانی طولانی دوام می آورند **6** بعضی دیگر پس از مدتی از بین می روند. مردم شناسان بر همین اساس از جهان های اجتماعی متفاوت همچون غرب، اسلام، چین و هند یاد می کنند.
- 7 در این دیدگاه، جهان های اجتماعی مختلف با روابط متقابلی که دارند **8** می توانند از تجربیات یکدیگر استفاده کنند؟ **9** اما هیچ یک از آنها با حفظ هویت خود نمی تواند مسیر دیگری را ادامه دهد. **جهان اجتماعی زنده و سالم، چگونه با جهان اطراف خود، ارتباط برقرار می کند؟** جهان اجتماعی زنده و سالم، فعالانه با جهان اطراف خود ارتباط برقرار می کند. مطابق با نیاز خود، از دستاوردهای جهان های اجتماعی دیگر بهره می برد. در صورتی که لازم باشد، تغییراتی در آنها به وجود می آورد و سپس از آنها استفاده می کند.

تفسیر کنید

اگرچه انسان امروزی براساس تجربیات واقعی، استعمار را به معنی استثمار (بهره کشی به ناحق از دیگران و دسترنج آنها) درمی یابد؛ ولی در سده های پیشین، نظریه استعمار به معنای طلب آبادانی برای جوامع عقب مانده بود. درباره نظریه استعمار، تحقیق کنید. این نظریه محصول کدام یک از دیدگاه های بالا بود؟ نظریه استعمار را براساس آن دیدگاه، تفسیر کنید.

خلاصه کنید

- انسان‌ها در جهان‌های اجتماعی مختلفی زندگی می‌کنند.

مفاهیم اساسی

تنوع جهان‌های اجتماعی،

آنچه از این درس آموختیم

درس ششم پیامدهای جهان اجتماعی (درهایی که جهان اجتماعی به روی ما می‌گشاید و درهایی که می‌بندد)

آیا جهان اجتماعی صرفاً تابع خواست و ارادهٔ افراد است؟
افراد انسانی چگونه در ساختن جهان اجتماعی و تداوم آن مشارکت می‌کنند؟
در درس‌های گذشته بیان شد که افراد انسانی با آگاهی و ارادهٔ خود به کنش اجتماعی می‌پردازند و با همین کنش‌ها در ساختن جهان اجتماعی و تداوم آن مشارکت می‌کنند. آیا این بدان معناست که ما همواره می‌توانیم هرگونه بخواهیم جهان اجتماعی را بسازیم یا تغییر دهیم؟ یا اینکه جهان اجتماعی پیامدهایی دارد که بر اراده و فعالیت‌های ما تأثیر می‌گذارد؟

شاه انوشیروان به موسم دی / رفت بیرون ز شهر بهر شکار / در سر راه دید مزرعه‌ای / که در آن بود مردم بسیار / اندر آن دشت پیرمردی دید / که گذشته است عمر او ز نود / دانه جوز در زمین می‌کاشت / که به فصل بهار سبز شود / گفت کسری به پیرمرد حریص / که چرا حرص می‌زنی چندین؟ / پای‌های تو بر لب گور است / تو کنون جوز می‌کنی به زمین / مرد دهقان به شاه کسری گفت / مردم از کاشتن زیان نبرند / دگران کاشتند و ما خوردیم / ما بکاریم و دیگران بخورند **منظور از " سهم مردگان در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از سهم زندگان است" یعنی چه؟** ملک الشعرا بهار یکی از جامعه‌شناسان به پرسش بالا این‌گونه پاسخ می‌دهد که سهم مردگان در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از سهم زندگان است؛ یعنی سهم پیشینیان ما در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از ماست. همچنان که سهم ما در ساختن جهان آیندگان بیش از آنهاست. شما چه فکر می‌کنید؟

کلاس درس خود را در نظر بگیرید و سهم خودتان، معاصران و پیشینیان را در شکل‌گیری

آن، شناسایی کنید. سهم کدام یک قابل انکار است؟

کلاس مجموعه‌ای از بخش‌های فیزیکی و انسانی و فکری است

ساختمان و فضا و مکان مدرسه مربوط به گذشتگان و معاصران است

تمام دانش و علومی که در کتابهای درسی می‌خوانیم حاصل تلاش گذشتگان است و معاصران نیز علومی به آن افزوده اند

فرهنگ علم آموزی و مدرسه رفتن نیز، یک روزه اختراع نشده و حاصل تلاش گذشتگان است Hamyar.in

زندگی اجتماعی به منزله گفت‌وگو تصور کنید وارد یک اتاق پذیرایی می‌شوید. دیر رسیده‌اید. وقتی که وارد می‌شوید، دیگران پیش از شما آمده‌اند و درگیر بحثی داغ هستند که نمی‌توانند آن را حتی برای چند لحظه متوقف کنند و به شما بگویند که موضوع چیست. بحث، پیش از آنکه هر یک از افراد به آنجا رسیده باشند، شروع شده است و بنابراین هیچ یک از حاضران واجد شرایط لازم نیست که بتواند به شما بگوید این بحث از چه مراحل گذشته است. مدتی می‌نشینید و گوش می‌دهید بعد به این نتیجه می‌رسید که متوجه موضوع بحث شده‌اید. آنگاه شما هم وارد بحث می‌شوید و نظر خودتان را می‌گویید. کسی به شما پاسخ می‌دهد؛ شما هم پاسخ او را می‌دهید. کسی دیگر به دفاع از شما برمی‌خیزد و یکی دیگر به صف طرف مقابل شما می‌پیوندد... به هر صورت بحث پایان‌ناپذیر است. دیر وقت می‌شود و شما باید بروید، اما بحث و گفت‌وگو همچنان ادامه دارد.

آیا جهان اجتماعی فقط وابسته به خواست و اراده ماست و ما هر گونه که بخواهیم می‌توانیم آن را بسازیم و تغییر بدهیم؟

(جهان اجتماعی با آگاهی و اراده افراد انسانی پدید می‌آید. ولی این پدیده، پس از آنکه با کنش انسان تحقق پیدا کرد، پیامدها و الزام‌هایی را به دنبال می‌آورد که وابسته به قرارداد و اراده تک افراد نیست. این پیامدها خود، موقعیت جدیدی (فرصت‌ها و محدودیت‌ها) را برای کنش‌ها و انتخاب‌های بعدی ما فراهم می‌آورد.)

قبلاً از تفاوت کنش انسان‌ها و فعالیت حیوانات سخن گفتیم. یکی از تفاوت‌های ما و حیوانات، در خانه‌سازی آشکار می‌شود. حیوانات هم مثل ما انسان‌ها که به خانه و سرپناه نیاز داریم، به لانه و سرپناه احتیاج دارند. بیشتر حیوانات خانه می‌سازند. خانه حیوانات ممکن است در مکان، شکل، مصالح، استحکام و... با خانه انسان‌ها تفاوت‌هایی داشته باشد. ولی مهم‌ترین تفاوت خانه‌سازی انسان و حیوان در این است که انسان پس از ساختن خانه‌اش ناچار می‌شود

متناسب با شرایط خانه، در خود و شیوه زندگی‌اش تغییر ایجاد کند. به همین دلیل شیوه زندگی انسان کوچ‌نشین، یک‌جانشین و شهرنشین متفاوت می‌شود.

■ فرصت‌ها و محدودیت‌ها

مُنْفَعِل = بی اراده و بدون اختیار

جهان اجتماعی را می‌توان همچون خانه‌ای در نظر گرفت که انسان می‌سازد؛ ولی این خانه پس از ساخته شدن، الزام‌ها و پیامدهایی برای انسان پدید می‌آورد که رفتار و زندگی او را متأثر می‌سازد. ما انسان‌ها در جهانی دیده می‌کشاییم که توسط گذشتگان ما پدید آمده است؛ جهانی که باورها، ارزش‌ها، هنجارها و نمادهای آن شکل گرفته‌اند و به فعالیت اجتماعی ما شکل می‌دهند؛ اما **هر** **آیا ما در مقابل جهان اجتماعی که توسط گذشتگان پدید آمده است صرفاً کنش‌گری منفعل هستیم؟** یک از ما در برابر نتایج کنش گذشتگان صرفاً کنش‌گری منفعل و مجبور نیستیم بلکه می‌توانیم یا در جهت تداوم، گسترش و پیشرفت این جهان حرکت کنیم یا در مسیر حرکت به سوی جهان اجتماعی جدیدی گام برداریم. ساختن جهان اجتماعی جدید، نیازمند پیدایش و گسترش آگاهی و اراده‌ای نوین است و ممکن است جهان موجود از بسط آن جلوگیری کند. **هر جهان اجتماعی تا زمانی که از طریق مشارکت اجتماعی افراد پابرجاست، پیامدهای آن نیز باقی است. با تغییر جهان اجتماعی موجود، و در پی آن، برداشته شدن الزام‌هایش، جهان اجتماعی جدیدی شکل می‌گیرد و الزام‌های دیگری به دنبال می‌آورد که بر فعالیت اجتماعی اعضای آن تأثیر می‌گذارد.**

هر جهان اجتماعی تا چه زمانی می‌تواند پا بر جا بماند؟
و یا آیا با تغییر جهان اجتماعی، پیامدها و الزامات آن هم تغییر می‌کند؟

تحلیل کنید

برابر مقررات، همراه داشتن جزوه و کتاب‌درسی در جلسه امتحان ممنوع است. فرصت‌ها و محدودیت‌های این ممنوعیت را تحلیل کنید.

پیامدهای جهان اجتماعی فرصت‌اند یا محدودیت؟

برخی گمان می‌کنند پیامدهای جهان اجتماعی محدودکننده افراد است و برخی دیگر معتقدند که فرصت‌های جدیدی برای انسان پدید می‌آورد. شما در این باره چه فکر می‌کنید؟

هر خانه‌ای نقشه‌ای دارد که یک معمار، آن را در قالب در و دیوار بنا می‌کند. بدون این اجزا، هیچ نقشه‌ای بر روی زمین تبدیل به خانه واقعی نمی‌شود. آیا یک خانه می‌تواند تنها از در، یا تنها از دیوار ساخته شده باشد؟ اگر صرفاً از دیوار ساخته شده باشد، ورود و خروج به آن غیرممکن می‌شود و اگر همه‌اش در و پنجره باشد، امنیت و آرامش اهل خانه را تأمین نمی‌کند. اگر درها و دیوارها را فرصت‌ها و محدودیت‌های خانه فرض کنیم، **هیچ خانه‌ای بدون این فرصت‌ها و محدودیت‌ها ممکن نمی‌شود. جهان اجتماعی نیز در قالب فرصت‌ها و محدودیت‌ها (یا همان بایدها و نبایدها) تحقق می‌یابد.** منظور از فرصت‌ها و محدودیت‌های جهان اجتماعی چیست؟

■ فرصت‌ها و محدودیت‌های بزرگراه‌ها

قوانین راهنمایی و رانندگی چه فرصت‌ها و چه محدودیت‌هایی برای ما ایجاد می‌کند؟

قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی را در نظر بگیرید. این قواعد را انسان‌ها وضع می‌کنند.

محدودیت ← اجرای این مقررات برای رانندگان و عابران محدودیت‌هایی پدید می‌آورد. آیا می‌توانید بعضی

از این محدودیت‌ها را نام ببرید؟ به نظر شما اگر مقررات راهنمایی و رانندگی برداشته شود چه

اتفاقی می‌افتد؟ آیا در آن صورت رانندگان و عابران می‌توانند با ایمنی تردد کنند؟

بنابراین، مقررات راهنمایی و رانندگی با آنکه محدودیت‌هایی به وجود می‌آورند، عمل کردن

به آنها، فرصت رفت و آمد ایمن و سریع را نیز به دنبال دارد. **فرصت** ←

فرصت‌ها و محدودیت‌های زبانی که مردم یک جامعه با آن صحبت می‌کنند چیست؟ دی 99

به زبانی که مردم یک جامعه با آن صحبت می‌کنند، توجه کنید. این زبان، دستور و قواعد

پیچیده‌ای دارد. مردمی که با آن سخن می‌گویند، باید قواعدش را بیاموزند و در چارچوب آن حرف

بزنند. آنها نمی‌توانند هرگونه که دلشان بخواهد صداها، حرف‌ها، کلمات و جملات را به کار ببرند.

با این حال همین محدودیت‌ها، فرصت ارتباط با هم‌زبانان و مبادله معانی پیچیده را فراهم می‌آورد. **فرصت**

* بخش‌های مختلف جهان اجتماعی، فرصت‌ها و محدودیت‌هایی دارند. فرصت‌ها و محدودیت‌ها

به یکدیگر وابسته‌اند و هیچ‌کدام بدون دیگری محقق نمی‌شوند. به عبارت دقیق‌تر، فرصت‌ها

و محدودیت‌ها، دو روی یک سکه‌اند.

* (هر جهان اجتماعی نیز براساس عقاید و ارزش‌های خود، افق‌ها و ظرفیت‌های جدیدی برای

انسان فراهم می‌کند و ممکن است ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دیگر بشر را نادیده بگیرد.)

* (جهان‌های اجتماعی مختلف را می‌توان براساس آرمان‌ها و ارزش‌های آنها و نیز فرصت‌ها و

محدودیت‌هایی که به دنبال می‌آورند، ارزیابی کرد.)

* منظور از اینکه فرصت‌ها و محدودیت‌ها دو روی یک سکه‌اند چیست؟

* آیا جهان‌های اجتماعی مختلف به صورت یکسان به انسان‌ها فرصت و محدودیت می‌دهند؟

* جهان‌های اجتماعی چگونه ارزیابی می‌شوند؟

فرصت‌ها و محدودیت‌های اجتماعی هیچ رابطه‌ای با هم ندارند. غ. شهریور ۹۸

■ بت پرستی

■ تسلط بر طبیعت

برخی از جهان‌های اجتماعی، استعدادها و سرمایه‌های معنوی انسان را نادیده می‌گیرند یا فرصت شکوفایی فطرت آدمی را فراهم نمی‌آورند. برخی دیگر، مانع بسط ابعاد دنیوی وجود انسان می‌شوند و نسبت به نیازهای مادی و دنیوی انسان بی‌توجه‌اند و با رویکرد دنیاگریز خود، از توانمندی‌های آدمی برای آباد کردن این جهان استفاده نمی‌کنند.^۱ در فعالیت آخر درس اول از شما خواسته شده است آیه ۳۸ سوره مدثر را تحلیل کنید. اکنون دوباره تلاش کنید و این آیه را دقیق‌تر تحلیل کنید.

گفت‌وگو کنید

بدون تردید همه ما، حتی محروم‌ترین افراد - اگر چه به صورت نابرابر - از جهان اجتماعی و نظم اجتماعی حاصل از آن فوایدی به دست می‌آوریم؛ مثلاً فقیرترین فرد، در حد معقولی می‌تواند مطمئن باشد که در خیابان‌های شهر، اتومبیل‌ها در جهت معین شده حرکت خواهند کرد و یا اینکه هر غذایی که توان خریدش را از هر فروشگاه‌ای داشته باشد در حد معقولی سالم و حلال خواهد بود. اما هر کدام از این فواید هزینه‌ای در بردارد؛ برای مثال حرکت منظم اتومبیل‌ها، به این معنی است که ما نمی‌توانیم هر طور که بخواهیم رانندگی کنیم بدون اینکه جریمه شویم. امنیتی که ما از آن برخورداریم و در خیابان مورد هجوم قرار نمی‌گیریم هزینه‌اش این است که ما نمی‌توانیم هر از چند گاهی که هوس کردیم به دیگران حمله کنیم. البته اینها به این معنی نیست که بگوییم نظم اجتماعی ما را از آزادی محروم می‌کند. اتفاقاً آزادی ما تنها با وجود نظم اجتماعی امکان‌پذیر می‌شود. رابطه دوسویه نظم و آزادی از پیامدهای الزامی هر جهان اجتماعی است.

در طول تاریخ عدالت اجتماعی یکی از آرمان‌های اصیل انسانی بوده است. به نظر شما رابطه دوسویه نظم و آزادی در جامعه عادل چگونه است؟

۱- زمین با انسان، انسان با روح، روح با عقل، عقل با علم، علم با عمل و عمل با اخلاص، حیات می‌یابد. پیامبر اکرم ﷺ

ویژگی های تار عنکبوت و خانه عنکبوت

- 1 تار عنکبوت محکم ترین ماده زیستی است که تاکنون شناخته شده است.² تارهای ابریشمی سازنده خانه عنکبوت، از فولاد هم محکم ترند.³ یک تار بلند عنکبوت پیش از پاره شدن تا پنج برابر طول خود کشیده می شود.⁴ اگر یک عنکبوت، تاری به ضخامت انگشت شست می ساخت می توانست یک هواپیمای جمبوجت را به آسانی حمل کند.⁵ شکل خانه عنکبوت نیز شگفت انگیز و به شکل دایره های متحدالمرکزی است که با شعاعی به هم متصل شده اند و با چسبندگی خود توان به دام انداختن حشرات را دارند. با این حال چرا قرآن آن را سست ترین خانه ها توصیف کرده است؟ (سوره عنکبوت، آیه ۴۱)¹ خانه عنکبوت و نه تارهای آن، سست ترین خانه هاست؛ زیرا
 - 2 عنکبوت را نه از گرمای خورشید محافظت می کند و نه از سرمای زمستان؛³ سایه کافی ایجاد نمی کند⁴ در برابر باران، تند باد و خطر مهاجمان قادر به محافظت از او نیست. این خانه از
 - 5 دوستی و مهربانی نیز تهی است⁶ در برخی عنکبوت ها جنس ماده، جنس نر را می کشد. در
 - 7 برخی حالت ها عنکبوت ماده بی رحمانه بچه های خود را می خورد⁸ وقتی بچه عنکبوت ها از تخم بیرون می آیند، خود را در یک مکان بسیار شلوغ، داخل کیسه تخم می بینند.⁹ این خواهرها و برادرها به خاطر غذا یا فضا با هم درگیر می شوند و یکدیگر را می کشند.
- خدا زندگی انسان هایی را که غیر خدا را به دوستی و سرپرستی می گیرند، همچون کسانی می داند که به خانه سستی، همچون خانه عنکبوت پناه برده اند.

تأمل کنید

فرصت ها و محدودیت ها یا بایدها و نبایدهای جهان اجتماعی به صورت حقوق و تکالیف افراد ظاهر می شوند. حقوق و تکالیف، به یکدیگر وابسته اند و هیچ کدام بدون دیگری محقق نمی شوند. برای شناخت عمیق تر فرصت ها و محدودیت های جهان اجتماعی، چند نمونه از حقوق و تکالیف خود را به عنوان عضو خانواده، مدرسه و کشور جمهوری اسلامی ایران نام ببرید.

فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد کدام اند؟ منظور از جهان متجدد چیست؟

منظور از جهان متجدد، غرب بعد از رنسانس یعنی جهان غرب چهارصدسال اخیر است. اندیشمندان مختلف درباره ویژگی های این جهان اجتماعی گفت وگوهای بسیاری کرده اند و فرصت ها و محدودیت هایی را که این جهان برای بشریت به وجود آورده است، برشمرده اند. به نظر شما ویژگی های این جهان کدام اند؟

فرهنگ ← دنیوی = سکولار

معنوی ← توحیدی
اساطیری

ویژگی های فرهنگ دنیوی (فرهنگ سکولار) را بنویسید

جهان های اجتماعی را براساس فرهنگ آنها به دو نوع دنیوی و معنوی تقسیم می کنند:

- جهان دنیوی دارای فرهنگ دنیوی است. به **1** فرهنگ دنیوی «فرهنگ سکولار» نیز می گویند و منظور از آن **2** فرهنگی است که عقاید و ارزش های آن، مربوط به همین جهان است. در این فرهنگ **3** جهان دیگر انکار می شود یا **4** در محدوده منافی که برای خواسته های این جهانی بشر دارد، پذیرفته می شود. جهان دنیوی **5** همه ظرفیت ها و استعداد های انسان را در خدمت دنیا به کار می گیرد و **6** ظرفیت ها و خواسته های معنوی انسان ها را به فراموشی می سپارد.

ویژگی های فرهنگ معنوی را بنویسید

1 ● جهان معنوی، فرهنگ معنوی دارد. این فرهنگ، هستی را فراتر از طبیعت می بیند و زندگی این جهان را در سایه حیات برتر، مقدس و متعالی می گرداند. **3** انسان در این فرهنگ از محدوده مرزهای این جهان عبور کرده، چهره های آسمانی و ملکوتی پیدا می کند.

جهان معنوی دو نوع **توحیدی** و **اساطیری** دارد. **برای "فرهنگ جهان توحیدی" مثال بزنید** که تفسیری توحیدی و الهی از انسان ارائه می دهند. فرهنگ جهان توحیدی است، اما **جهان اساطیری**، فرهنگ اساطیری دارد که به خداوندگاران و قدرت های فوق طبیعی قائل است و محصول انحراف بشر از فرهنگ توحیدی است.

انواع جهان های معنوی را نام ببرید

دارد؟ توضیح دهید

این سه جهان چه تصویری از طبیعت دارند و چگونه با آن تعامل می کنند؟

در جهان اجتماعی دنیوی، طبیعت هیچ گونه معنا، هدف و غایتی ندارد و صرفاً ماده خامی در اختیار انسان است که می تواند به میل خود در آن دخل و تصرف کند. بهره وری های بی نظیر کنونی و بحران های زیست محیطی کنونی در دنیا محصول همین دیدگاه است.

جهان اجتماعی دنیوی، چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

جهان اساطیری طبیعت را قلمرو قدرت های فوق طبیعی و محصور رازها و افسون های آنها می بیند و با طرد دانش ابزاری متناظر با طبیعت، امکان بهره وری معقول انسان از طبیعت را دور از دسترس می سازد. منع انسان از تناول گیاهان و حیوانات، نمونه ای از این محدودیت هاست.

جهان اساطیری چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

در جهان توحیدی، طبیعت موجودی زنده و آیت و نشانه خداوند حکیم و به خواست او مسخر انسان است و انسان خلیفه الهی و مسئول عمران و آبادانی طبیعت است. تصرفات انسان در طبیعت مقید به اراده حکیمانه الهی است.

جهان توحیدی چه تصویری از طبیعت دارد و چگونه با آن تعامل می کند؟

جهان متجدد، چه نوع جهان اجتماعی است و چه فرصت ها و محدودیت هایی دارد؟

یکی از متفکرانی که درباره ویژگی های جهان متجدد اندیشیده، **ماکس وبر** جامعه شناس آلمانی

است. او فرصت ها و محدودیت هایی را برای این جهان اجتماعی بر می شمارد:

(جهان متجدد، رویکرد دنیوی و این جهانی دارد و در جهت برخوردارگی از زندگی دنیوی و تسلط

انسان بر این عالم گام برمی دارد.)

منظور از این که جهان متجدد، رویکردی دنیوی و این جهانی دارد، چیست؟

* بسط و توسعه ی عقلانیت ابزاری" به عنوان یکی از ویژگی های جهان متجدد چیست؟

علوم تجربی در جهان متجدد، چه امکانی را برای انسان فراهم می کند؟

* در این جهان اجتماعی، آدمیان متوجه اهداف دنیوی اند و برای رسیدن به این اهداف، از علوم تجربی

استفاده می کنند. این علوم با روش تجربی و فناوری حاصل از آن، قدرت پیش بینی و پیشگیری از

حوادث و مسائل طبیعی همانند بیماری، زلزله، سیل و... و مسلط شدن بر آنها را به انسان می دهد. *

قوت افرونگ از علم و فن است از همین آتش، چراغش روشن است

اقبال لاهوری

■ به کارگیری علوم تجربی و فناوری حاصل از آن
در جهان متجدد، رواج کنش هایی که اهداف دنیوی دارند چه پیامدهایی دارد؟

منظور و بر از قفس آهنین چیست؟

در جهان متجدد، کنش هایی که اهداف دنیوی را به وسیله علوم تجربی تعقیب می کنند (مانند

استفاده از حسابداری و اقتصاد برای تخمین سود در بنگاه های اقتصادی یا استفاده از علوم

مهندسی برای ساختن پل، جاده و...) به شدت رواج می یابند. رواج این دسته از کنش های

حسابگرانه معطوف به دنیا، عرصه را بر سایر کنش های انسانی، مانند کنش های عاطفی و اخلاقی

تنگ می کند. این وضعیت، به تدریج انسان ها را اسیر نظام اجتماعی پیچیده ای می سازد که مثل

قفس آهنین، همه ابعاد وجود آنان را احاطه می کند و فرصت رهایی از این قفس خودساخته را

از آنان می گیرد. از این روند، به از دست رفتن اراده و آزادی انسان ها یاد می شود.)

افسون زدایی" به عنوان یکی از ویژگی های جهان متجدد را توضیح دهید

در جهان متجدد، عناصر معنوی و مقدس طرد می شوند. جهان صرفاً از مواد و موجودات

خامی ساخته شده است که همه در اختیار و کنترل بشرند؛ به وسیله او به کار گرفته می شوند،

دگرگون می شوند، به مصرف می رسند و هیچ گونه قداستی ندارند.

آیا در جهان متجدد، عناصر معنوی و مقدس طرد می شوند؟ توضیح دهید

در نگاهش آدمی آب و گل است کاروان زندگی بی منزل است

اقبال لاهوری

این بیت شعر از اقبال لاهوری به افسون زدایی جهان متجدد اشاره دارد

۱- رشد علوم تجربی و فناوری حاصل از آن، برای تسلط بر طبیعت و جامعه را «گسترش عقلانیت ابزاری» می گویند.

روش های فرا تجربی کدامند؟

با افول علوم عقلانی و وحیانی در جهان متجدد، داوری در باره ی ارزش ها و آرمان ها چگونه انجام می شود؟
جهان متجدد کدام علوم را علم می داند؟
جهان متجدد فقط علمی را که با روش های تجربی به دست می آیند، علم می داند و علمی را که از روش های فراتجربی (عقلانی و وحیانی) استفاده می کنند، علم نمی شناسد. (با افول این دسته از علوم، امکان ارزیابی ارزش ها و آرمان های بشری - که پدیده های فرا تجربی اند و با علوم تجربی قابل مطالعه نیستند - از دست می رود و داوری درباره این امور، به تمایلات افراد و گروه های متفرد سپرده می شود) آیا راهی عقلانی و علمی برای ارزیابی فرصت ها و محدودیت های جهان های اجتماعی وجود دارد؟

نمودار فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد از نگاه وبر

فرصت ها و محدودیت های جهان متجدد از نگاه وبر را نام ببرید

تفسیر کنید

فیلم سینمایی «عصر جدید» را ببینید و تصویری را که چارلی چاپلین از انسان معاصر ارائه می کند، تفسیر کنید.

فرهنگ دنیوی غرب = جهان متجدد = جهان مدرن = غرب بعد از رنسانس = غرب چهار صد سال اخیر

۱- از این روند، به زوال معنا و «عقلانیت ذاتی» یاد می شود.

خلاصه کنید

- هر جهان فرصت‌ها و محدودیت‌هایی دارد.

مفاهیم اساسی

جهان متجدد،

آنچه از این درس آموختیم

شهید بهروز مرادی (معلم هنرمند و از رزمندگان مقاومت ۴۵ روزه خرمشهر) و هم‌زمانش جلوی مسجد جامع خرمشهر

درس هفتم

ارزیابی جهان‌های اجتماعی (جهان‌های اجتماعی را چگونه ارزیابی و داوری کنیم)

یعنی اینکه بگوییم چه چیزی خوب است و چه چیزی بد است

قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی کدام است؟

مردمی که در یک جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، اهداف و ارزش‌های مشترکی دارند. اهدافی مانند رفع

نیازهای اولیه، زندگی کردن با یکدیگر، آزادی، عدالت، دفاع از مظلومان و... **چه زمانی ارزش‌ها تبدیل به واقعیت می‌شوند؟**

ارزش‌ها، راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی‌اند. وقتی مردم مطابق ارزش‌ها عمل کنند، ارزش‌ها به واقعیت

تبدیل می‌شوند. ولی آیا مردم همواره مطابق ارزش‌های جهان اجتماعی خود عمل می‌کنند؟ **خیر**

هر یک از شما اهداف و ارزش‌هایی را در زندگی خود تعقیب می‌کنید. برخی هدف‌های شما مانند انجام تکالیف درسی امروز، کوتاه مدت‌اند. برخی مانند قبول شدن و به کلاس بالاتر رفتن میان مدت‌اند و برخی مانند تبدیل شدن به یک فرد مفید در جامعه و سعادت دنیوی و اخروی، بلند مدت‌اند. رسیدن به هر کدام از این اهداف و تحقق آنها، به **کنش‌های شما وابسته است.**

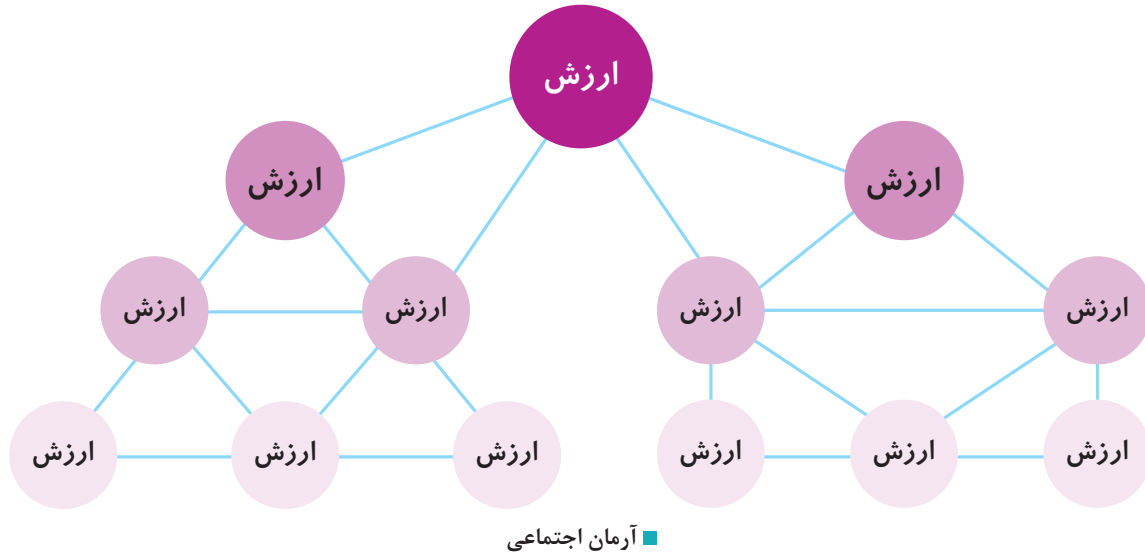
در یک خانواده برای تهیه صبحانه، نظافت خانه، تأمین هزینه‌ها، مقابله با سختی‌ها، عروس و داماد کردن بچه‌ها، احترام به یکدیگر و... هر عضو خانواده مسئولیتی به عهده دارد. اعضای یک جهان اجتماعی نیز، اهداف و ارزش‌های مشترکی را تعقیب می‌کنند که هر کدام برای تحقق آنها، وظیفه و مسئولیتی را برعهده دارند. آیا تمامی افراد و گروه‌ها برای تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های جهان اجتماعی، به مسئولیت‌هایشان عمل می‌کنند؟ **خیر**

چه عاملی، راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی است؟ **ارزش‌ها**

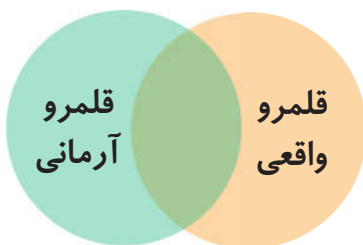
راهنمای کنش اعضای جهان اجتماعی ... **ارزش‌ها** ... هستند

آرمان اجتماعی را تعریف کنید

به مجموعه اهداف و ارزش‌های مشترکی که اعضای یک جهان اجتماعی خواهان رسیدن به آنها هستند، «آرمان اجتماعی» می‌گویند. آرمان اجتماعی تصوّر اعضای جهان اجتماعی از وضعیت مطلوب فرهنگ، سیاست، اقتصاد، خانواده و... است.

جاخالی آرمان‌های جهان اجتماعی در ارزش‌ها متبلور می‌شود؛ مثلاً آرمان جهان اسلام، توحید است. جامعه‌ای، آزادی را آرمان خود می‌بیند و جامعه‌ای دیگر عدالت را و... عموماً انسان‌ها خدمت به هموعان خود را خوب و خیانت به دیگران یا قتل نفس را گناهی بزرگ می‌شمارند. دروغ‌گویی، رشوه، دزدی را ناروا و رعایت مقررات را پسندیده می‌دانند. بسیاری از ارزش‌های یادشده را اغلب افراد جامعه رعایت می‌کنند و برخی از آنها را بعضی گروه‌ها یا افراد در عمل رعایت نمی‌کنند. **فرهنگ آرمانی را تعریف کنید. شهریور ۹۷** ارزش‌هایی که مردم یک جامعه از آن جانب‌داری می‌کنند و رعایت آنها را لازم می‌دانند، اما در عمل ممکن است برخی از آنها را نادیده بگیرند، قلمرو آرمانی^۱ جهان اجتماعی را شکل می‌دهد و ارزش‌هایی که مردم به آن عمل می‌کنند، قلمرو واقعی جهان اجتماعی را می‌سازد. **منظور از فرهنگ واقعی چیست؟ خرداد ۹۸** قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی به روی یکدیگر گشوده‌اند و مرز آنها براساس عمل مردم تغییر می‌کند. هر اندازه مردم مطابق ارزش‌ها عمل کنند، به همان اندازه آرمان‌ها وارد قلمرو واقعی جهان اجتماعی می‌شوند. اما اگر مردم به ارزش‌هایی که در قلمرو آرمانی جامعه رعایت آنها را لازم می‌دانند، عمل نکنند، قلمرو واقعی از آرمان‌ها فاصله می‌گیرد. **وظیفه برنامه ریزان فرهنگی چیست؟** برنامه‌ریزان فرهنگی هر جامعه، همواره تلاش می‌کنند تا از طریق تعلیم و تربیت، زمینه تحقق بیشتر آرمان‌ها و ورود آنها به قلمرو واقعی جهان اجتماعی را فراهم کنند. **دی ۹۹ خرداد ۹۹**

۱- آرمان‌ها و قلمرو آرمانی همان نظام معیار جهان اجتماعی است که بسیاری کم و بیش به آن عمل می‌کنند و برخی هم آن را مراعات نمی‌کنند.

مرز و محدوده ی فرهنگ آرمانی و فرهنگ واقعی بر چه اساس تغییر می کند؟ توضیح دهید شهریور ۹۹

در چه صورتی فرهنگ واقعی از فرهنگ آرمانی فاصله می گیرد

چگونه برنامه ریزان فرهنگی، بخشی از فرهنگ آرمانی را به عرصه فرهنگ واقعی وارد می کنند؟ **از طریق تعلیم و تربیت** سوم نهایی-دی 99

بخوانیم و بدانیم

از درس اول به یاد دارید که سخن گفتن یک کنش است ولی برخی افراد سخنانشان را جزء اعمالشان به حساب نمی آورند. از این رو، به پیامدهای آن توجه نمی کنند و به جای آنکه متعهد شوند، تنها وعده می دهند. این افراد ممکن است از آرمانها و ارزشها سخن بگویند ولی در عمل به آنها پایبند نباشند. قرآن کریم به این افراد این گونه خطاب می کند: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا سخنی می گوئید که به آن عمل نمی کنید؟ نزد خدا بسی ناپسند است، سخنی بگوئید که بدان عمل نمی کنید. خداوند کسانی را دوست می دارد که در صفی واحد، همانند سدی مستحکم، در راه او قیام می کنند» (سوره صف، آیات ۳ و ۴).

تمامی افراد همواره مطابق ارزشهای جهان اجتماعی خود عمل نمی کنند.

نمونه بیاورید

در جدول زیر، سه نمونه از آرمانهای جامعه خود را بنویسید که کمابیش بیرون از قلمرو واقعی یا درون آن قرار گرفته‌اند.

آرمانها	
بیرون از قلمرو واقعی	درون قلمرو واقعی
ناپسند بودن اسراف و تبذیر	استکبارستیزی
ساده‌زیستی	احترام به پدر و مادر
.....

در چه صورت فاصله میان قلمرو واقعی و آرمانی در جامعه کاهش می یابد؟

قلمرو واقعی و آرمانی جهان اجتماعی را چگونه ارزیابی کنیم؟

واقعیت‌های هر جهان اجتماعی را می توان در پرتو آرمان‌های آن ارزیابی کرد. اگر مردمی مطابق آرمان‌های خود عمل کنند، فاصله میان قلمرو واقعی و آرمانی جامعه خود را کاهش می دهند. ولی آیا همه آرمانها درست‌اند تا واقعیت‌ها را بر اساس آنها ارزیابی کنیم؟ آیا راهی برای ارزیابی آرمانها وجود دارد؟ **بله**

↓ * تفاوت فرهنگ حق و فرهنگ باطل را بنویسید. شهریور 99

↓ * چند مورد از ارزش های فرهنگ حق را نام ببرید. شهریور 96

↓ * چند مورد از ارزش های فرهنگ باطل را نام ببرید. شهریور 96

در سراسر تاریخ، حق و باطل از آرمان های بشری بوده و اغلب جهان های اجتماعی، رعایت حق و مقابله با باطل را لازم دانسته اند. در جهان اسلام نیز، عمل به حق و پرهیز از باطل، مهم ترین آرمان ها و ارزش های اجتماعی هستند. واقعیت ها و آرمان های جهان اجتماعی براساس این دو ارزش، به دو نوع حق و باطل تقسیم می شود. گفته شد که واقعیت ها را در پرتو آرمان ها ارزیابی می کنیم و مناسب یا نامناسب بودن آنها را تشخیص می دهیم. حال، خود آرمان ها را چگونه ارزیابی کنیم؟ آیا آرمان ها همواره حق اند؟ یا ممکن است برخی از آنها باطل باشند؟ بعضی از آرمان ها باطل هستند

عقایدی که مردم درباره انسان و جهان دارند، ارزش هایی که محترم می شمارند، قواعدی که براساس آنها عمل می کنند، سبک زندگی آنها و مهارت هایی که در زندگی به کار می گیرند، گاهی درست و گاهی اشتباه است.

فرهنگ باطل را تعریف کنید. خرداد ۹۶ دی ۹۷ شهریور ۹۸

* هر بخش از جهان اجتماعی که به لحاظ علمی قابل دفاع نباشد و براساس خرافات شکل گرفته باشد، باطل) و بخش هایی که از نظر علمی صحیح و مطابق فطرت انسان باشد، حق است.

* عقیده¹ به توحید و ارزش های توحیدی² وفای به عهد³ تحمل دیگران و مدارا با کسانی که از شناخت حقیقت محروم مانده اند⁴ حمایت از مستضعفان و مظلومان⁵ دفاع از عدالت و حقوق انسان ها و... از جمله عقاید و ارزش های حق اند. ¹ظلم ²بی عدالتی ³تجاوز به حقوق دیگران ⁴شرک،

* 5 دنیاپرستی و... از جمله عقاید و ارزش های باطل اند. **حق یا باطل بودن هر بخش از فرهنگ چگونه شناخته می شود؟**

حق و باطل بودن هر لایه از جهان اجتماعی، با علم متناسب با همان لایه شناخته می شود. علوم تجربی توان دآوری درباره فنون و روش های اجرایی را دارند. مثلا درست یا نادرست بودن شیوه مداوای بیماران را می توان با روش های تجربی شناخت.

خیلی مهم حق و باطل بودن ارزش ها و عقاید کلان درباره انسان و جهان را با روش ها و علوم تجربی نمی توان شناخت. علوم مبنی بر عقل و وحی، دو ابزار مهم شناخت عقاید و ارزش ها هستند.

تقدیس حیوانات در معابد هندوستان

جهان های اجتماعی که علم را به دانش تجربی محدود می کنند و عقل و وحی را به عنوان دو روش علمی، معتبر نمی دانند، نمی توانند از حق یا باطل بودن عقاید و آرمان ها سخن بگویند. کدام جهان های اجتماعی نمی توانند در باره حق یا باطل بودن عقاید و آرمان ها سخن بگویند؟

راهبان بودایی تبتی در مراسم اخراج ارواح شیطانی از معبد که هر سال هم زمان با جشن سال نو برگزار می شود.

از نظر این جوامع، عقاید و ارزش‌های اجتماعی، پدیده‌هایی هستند که صرفاً در قلمرو آرمانی یا واقعی جوامع انسانی پدید می‌آیند و ما فقط می‌توانیم بودن یا نبودن این ارزش‌ها و پیامدهای اجتماعی و تاریخی آنها را بشناسیم و برای داوری درباره‌ی درست و غلط بودن یا حق و باطل بودن آنها راهی نداریم. **آیا علوم اجتماعی می‌تواند در باره حق یا باطل بودن واقعیت‌ها و آرمان‌های جهان‌های اجتماعی، اگر علم را به معنای تجربی آن محدود نکند، می‌تواند درباره‌ی حق یا باطل بودن واقعیت‌ها و آرمان‌های جهان‌های اجتماعی داوری کند.**

نمونه بیاورید

سه نمونه از آرمان‌های حق را که در اغلب یا همه‌ی فرهنگ‌ها حضور دارند، نام ببرید.

آرمان حق				
وفای به عهد	راست‌گویی	عدالت...خواهینظم....	کمک...به...هم...نوع

آیا حق و باطل، تابع جهان‌های اجتماعی‌اند؟

گاهی پدیده‌ای در یک جهان اجتماعی در قلمرو آرمانی قرار می‌گیرد و در یک جهان اجتماعی دیگر در قلمرو واقعی قرار می‌گیرد. مثال بزنید [پدیده‌ای در یک جهان اجتماعی در قلمرو آرمانی قرار می‌گیرد و در جهان اجتماعی دیگری

در قلمرو واقعی قرار دارد؛ مثلاً امنیت، برای یک کشور آشوب‌زده، پدیده‌ای در قلمرو آرمانی

و برای یک جامعه‌ی بسامان، در قلمرو واقعی است.]

در یک جهان اجتماعی، پدیده‌ای در زمانی آرمان محسوب می‌شود و در زمان دیگری لباس واقعیت می‌پوشد. مثال بزنید در یک جهان اجتماعی نیز، پدیده‌ای در زمانی، آرمان محسوب می‌شود و در زمان دیگری

لباس واقعیت می‌پوشد؛ مثلاً استقلال سیاسی در ایران، پیش از انقلاب اسلامی یک آرمان

بود که با انقلاب اسلامی به یک واقعیت تبدیل شد. حدود قلمرو واقعی و آرمانی هر جهان

اجتماعی دستخوش تغییر می‌شود و از جامعه‌ای به جامعه دیگر نیز متفاوت است. آیا حق و

باطل نیز این‌گونه‌اند و در مکان‌ها و زمان‌های مختلف، جابه‌جا و دچار تغییر می‌شوند؟ **خیر** یا حق

و باطل، مستقل از، پذیرش یا عدم پذیرش جهان‌های اجتماعی‌اند؟ **حق و باطل، اموری مستقل هستند**

سلطان محمود را در حالت گرسنگی بادمجان بورانی پیش آوردند. خوشش آمد و گفت: «بادمجان طعمی است خوش». ندیمی در مدح آن فصلی پرداخت. چون سیر شد، گفت: «بادمجان سخت مضر چیزی است». ندیم باز در مضرات بادمجان مبالغتی تمام کرد. سلطان گفت: «ای مردک! نه این زمان مدحش می گفتمی؟» گفت: «من ندیم توام نه ندیم بادمجان. مرا چیزی می باید گفت که تو را خوش آید، نه بادمجان را».

چاپلوسی همیشه و همه جا عملی ناپسند بوده است. در چاپلوسی چه اتفاقی می افتد؟ برخی جهان های اجتماعی، حق و باطل بودن پدیده ها را به خواست و عمل افراد در موقعیت ها، زمان ها و مکان های متفاوت، وابسته می دانند و هیچ حقیقتی را ورای خواست و اراده افراد به رسمیت نمی شناسند. آیا به راستی حق و باطل بودن پدیده ها، به تمایلات افراد وابسته است؟ **خیر**

حق یا باطل بودن حقایق، ارزش ها، هنجارها و کنش ها بر اساس آگاهی و جهل جوامع مختلف نسبت به آنها تعیین می شود. **غ** سوم نهایی - دی 98

خررداد 92 حق و باطل بودن عقاید، ارزش ها، هنجارها و کنش ها، بر اساس آگاهی یا جهل، توجه یا بی توجهی

مردم جهان های اجتماعی مختلف نسبت به آنها تعیین نمی شود.

- 1 **نژادگرایی** و برتر دانستن یک قوم یا گروه خاص **2 استکبار** و غلبه بر دیگر جوامع، **3 پول پرستی**
- 4 **و شرک**؛ از عقاید و ارزش های باطل اند. باطل بودن این عقاید و ارزش ها با نوع مواجهه جوامع مختلف با آنها دگرگون نمی شود. **چند نمونه از عقاید و ارزش های باطل را نام ببرید**

■ طرف داران تبعیض نژادی با اعلام اینکه «ما با سیاهان به یک مدرسه نخواهیم رفت» خواستار جدایی نژادی در مدارس شدند.

■ جوانان سیاه پوست به طور متوسط بیش از همسالان سفید پوست خود توسط پلیس در خیابان های لندن متوقف و مورد پرس و جو قرار می گیرند.

چهار مورد از عقاید و ارزش های حق که درستی آنها با موافقت یا مخالفت آدمیان تغییر نمی کند را نام ببرید

- 1 آزادی انسان ها از همه بندها و موانع راه سعادت آنها، عدالت و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و
- 2 **تعالی همه انسان ها، توحید و ربوبیت خداوند سبحان نسبت به همه مخلوقات**، از عقاید و ارزش های
- 3 **حقیقی و درستی هستند که حقانیت و درستی آنها با موافقت و مخالفت آدمیان تغییر نمی یابد.**

■ توحید از جمله عقاید حق، و شرک از جمله عقاید باطل است.
جوامع مختلف چگونه حقیقت را به فرهنگ ارمانی و واقعی شان وارد می کنند؟ دی ۹۹
جوامع مختلف با ایمان به عقاید و ارزش های حقیقی، آنها را به قلمرو ارمانی خود وارد می کنند و اگر هنجارها و اعمال خود را نیز براساس این عقاید و ارزش ها سامان دهند، آنها را به قلمرو

واقعی وارد نموده اند) **در چه شرایطی یک جامعه از حق گسسته و به سوی باطل گام بر می دارد؟**
اگر جوامع حقایق را نشناسند، و به آن ایمان نیاورند و مطابق آن عمل نکنند یا اگر ایمان خود را

نسبت به حقایق از دست بدهند، از حق گسسته و به سوی باطل گام برمی دارند.
بنابراین، حقایق هرچند خود ثابت اند؛ ولی از جهت قرار گرفتن در قلمرو ارمانی و واقعی، تغییرپذیرند؛ یعنی برای جهان های اجتماعی، امکان انحراف از حق و پذیرش باطل وجود دارد؛ همان گونه که امکان خروج از باطل و قبول حق وجود دارد. جهان های اجتماعی می توانند بر مدار حق یا باطل بچرخند، اما حق و باطل بر مدار بینش و گرایش آنها، دچار تغییر نمی شود.

بخوانیم و بدانیم

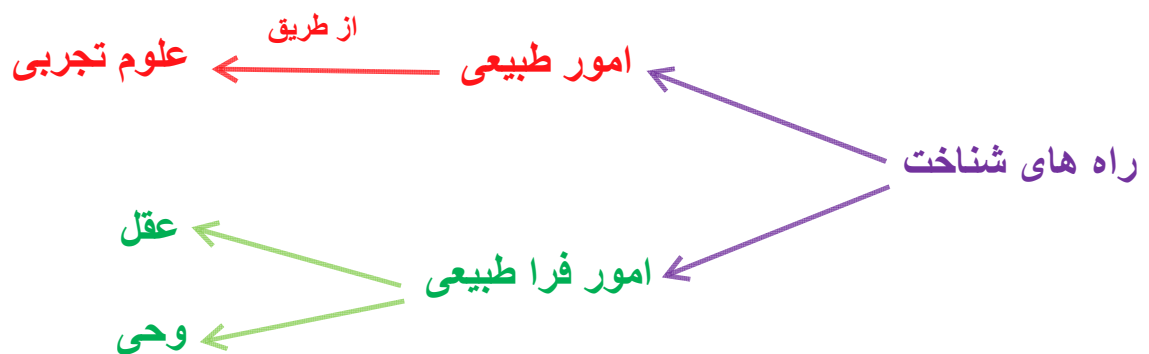
غربی ها در مراسم تشییع جنازه نزدیکانشان اشک نمی ریزند؛ اندوه خود را پنهان می کنند، اگر گریه شان بگیرد دور از چشم دیگران گریه می کنند و مراسم را باشکوه برگزار می کنند. مرده ها را در تابوتی گران بها می گذارند، لباس های رسمی به او می پوشانند و دفنش می کنند. برعکس، ایرانی ها در مراسم سوگواری بسیار گریه می کنند و ابداً حزن و اندوه خود را پنهان نمی کنند اما مراسم تشییع جنازه شان چندان منظم نیست و مرده را بدون لباس های فاخر به خاک می سپارند. غربی ها خیلی سرد و بی احساس اند یا ایرانی ها بیش از حد ضعیف و احساساتی اند؟ گاهی ما سایر فرهنگ ها را در مقایسه با فرهنگ خودمان ارزیابی می کنیم. جامعه شناسان این کار را اشتباه می دانند، زیرا هر رسم و سنتی درون فرهنگ خود معنا و کارکردی دارد. بنابراین درست نیست که ما فرهنگ دیگران را براساس فرهنگ خودمان نقد و ارزیابی کنیم. اما باید توجه داشته باشیم که این امر بدان معنا نیست که مقایسه و ارزیابی فرهنگ و داوری عقلانی و علمی آنها ناممکن است. ما می توانیم فرهنگ خودمان و فرهنگ های دیگر را براساس معیارهای حق ارزیابی کنیم و میزان نزدیکی هر فرهنگی به معیارهای حق و یادوری از آن را مشخص کنیم؛ برای مثال اگر برخوردی در فرهنگی پذیرفته و متداول است، ما در مقام یک فرد بیرونی می توانیم ضررهای آن را گوشزد کنیم. اگر جامعه ای عدالت را از یاد برده و به بی عدالتی خو کرده باشد، می توانیم ناپسند بودن این سبک زندگی را دریابیم و نقد کنیم و خطرات آن را متذکر شویم.

پدیده‌های باطلی در قلمرو آرمانی و واقعی بعضی جهان‌های اجتماعی وجود دارد. آیا می‌توانید مواردی را شناسایی کنید؟

ارزش‌ها و هنجارهای باطل	
قلمرو واقعی	قلمرو آرمانی
تکاثرت (مال اندوزی)	تکاثرت (مال اندوزی)
قبیله‌گرایی	قبیله‌گرایی
..... ظلم ظلم
دنیا پرستی	دنیا پرستی

*** حقایق ثابت هستند**

- عقاید و ارزش‌های **حق**، همیشه **حق** هستند و با نظر مردم تغییر نمی‌کنند
- عقاید و ارزش‌های **باطل**، همیشه **باطل** هستند و با نظر مردم تغییر نمی‌کنند
- ولی برای جوامع، این امکان وجود دارد که طبق آیین **حق**، رفتار کنند و یا طبق آیین **باطل** رفتار کنند
- یا یک زمانی، طبق آیین **حق** رفتار کنند و یک زمان دیگر طبق آیین **باطل**

*** راه‌های شناخت سه تاست: علوم تجربی - عقل - وحي**

نکته

* فرهنگ‌هایی که فقط به علوم تجربی عقیده دارند، نمی‌توانند در مورد بعضی از امور نظر بدهند. مثلاً در مورد وجود جهان دیگر و فرشته‌ها

خلاصه کنید

- برای ارزیابی جهان‌های اجتماعی معیارهایی وجود دارد.

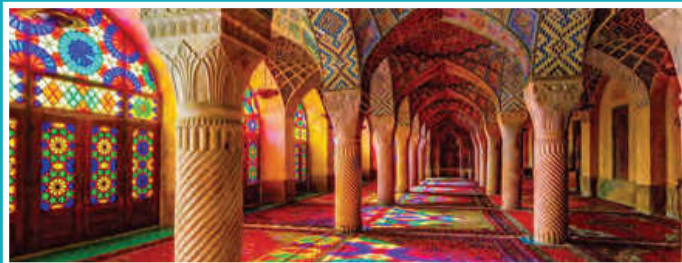
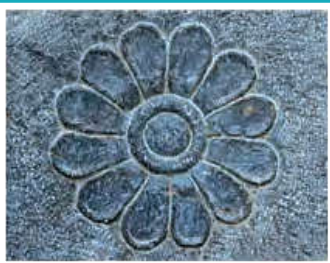
مفاهیم اساسی

قلمرو آرمانی،

آنچه از این درس آموختیم

فصل دوم

هویت

خدایا این افتخار مرا بس که بنده توام و این عزت مرا بس که تو خدای منی .
خدایا تو همانی که من می خواهم، مرا آن کن که تو می خواهی . حضرت علی علیه السلام

● اهداف فصل دوم

انتظار می‌رود دانش آموز با مشارکت در موقعیت‌های یاددهی - یادگیری این کتاب، شایستگی‌های زیر را کسب نماید:

- تمایز، تعامل و تناسب هویت فردی و اجتماعی را با مثال توصیف کند.
- به عوامل مؤثر در شکل‌گیری هویت خود، آگاه شود و برای هویت‌یابی مطلوب، تلاش کند.
- نقش جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی را در بازتولید هویت اجتماعی توضیح دهد و به انجام امر به معروف و نهی از منکر رغبت نشان دهد.
- فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را که جهان‌های اجتماعی برای تحرک اجتماعی و پیدایش هویت‌های جدید فراهم می‌کنند نقد و ارزیابی کند.
- هویت اجتماعی افراد را از هویت فرهنگی جهان اجتماعی تمیز دهد و رابطه آنها را شرح دهد.
- علل درونی و بیرونی تحولات هویتی جهان اجتماعی را بیان کند و با تشخیص تحولات هویتی مثبت و منفی، خود را نسبت به سرنوشت تحولات هویتی جهان اجتماعی مسئول بداند.
- هویت ایرانی، اسلامی و انقلابی را افتخارآمیز بداند و برای تقویت آن تلاش کند.
- به اهمیت ابعاد جمعیتی و اقتصادی هویت ایرانی پی ببرد و برای اصلاح و بهبود آنها راهکارهایی پیشنهاد کند.

هویت (من کیستم؟)

درس هشتم

در مورد هویت چه می دانید؟

می گویند ملانصرالدین می خواست به شهر غریبی سفر کند. همسر ملا پیش از سفر، آویزی به گردنش آویخت که نامش بر آن نوشته شده بود تا مبادا هویتش را فراموش کند. ملانصرالدین پس از ورود به آن شهر، شب نخست در یک کاروانسرا بیتوته کرد. خواب که بود شوخی، آویز را از گردنش درآورد و به گردن خود آویخت. صبح روز بعد، ملانصرالدین پس از دیدن آویز در گردن آن شوخ، فریاد زد: چنین می نماید که تو من هستی ولی اگر تو من هستی پس من کیستم.

هویت را تعریف کنید

در سال گذشته خواندید، آنچه در پاسخ به پرسش «کیستی؟» گفته می شود و شخص با آن از اشیا و افراد دیگر متمایز می گردد، هویت فرد را تشکیل می دهد. هویت با نوعی احساس مثبت یا منفی همراه است. افراد در موقعیت های گوناگون، با پرسش «کیستی؟» مواجه می شوند، یا از خودشان می پرسند: به راستی «من کیستم؟» آیا می توانید برخی از این موقعیت ها را نام ببرید؟ **زمان ثبت نام در مدرسه - کاندیدا شدن - خواستگاری**

افراد در پاسخ به پرسش «کیستی؟» خودشان را معرفی می کنند و ممکن است در معرفی خود، به ویژگی هایی از این قبیل اشاره کنند: جوان، متولد دوم اسفند ۷۹، باهوش، مؤمن، گندمگون، وقت شناس، خجالتی، صبور، راست گو، ایرانی، کشاورز، روستایی و... در جدول صفحه بعد، چند ویژگی هویتی خود را بنویسید و اکتسابی یا انتسابی بودن، فردی یا اجتماعی بودن و ثابت یا متغیر بودن آنها را تعیین کنید.

ویژگی های من	اکتسابی	انتسابی	فردی	اجتماعی	ثابت	متغیر
راست گو	✓		✓			✓
سفید پوشیت بودن		*	*		*	
دانش آموز بودن	*			*		*
موقعیت اجتماعی	*			*		*
گروه خونی		*	*		*	
...						
...						
...						
...						
...						

ویژگی های هویتی اکتسابی و انتسابی را با مثال مقایسه کنید . شهریور 99

ویژگی های انتسابی را تعریف کنید

آیا هویتمان را خودمان می سازیم؟ ما در شکل گیری بعضی ویژگی های هویتی مانند مکان و زمان تولد یا دختر و پسر بودن نقشی نداریم؛ ولی بسیاری از ویژگی های هویتی مانند صفات اخلاقی و روانی را خودمان شکل می دهیم یا در شکل گیری آن نقش و سهم بسیاری داریم. بعضی ویژگی ها هستند که در به دست آوردن آنها نقشی نداریم، اما می توانیم با تلاش و کوشش خود، آنها را تغییر دهیم مانند منزلتی که از طریق خانواده مان به دست می آوریم و با کنش هایمان آن را تغییر می دهیم.

منظور از ویژگی های اکتسابی چیست؟

آیا هویتمان تغییر می کند؟ برخی از ویژگی های هویتی تغییر می کنند؛ مانند جایگاه فرد در جهان اجتماعی که تابع دانایی، توانایی، دارایی و... اوست، ولی برخی ویژگی ها تغییر نمی کنند؛ مانند زمان و مکان تولد و... هر فردی در طول زندگی خود، تغییرات هویتی بسیاری را پشت سر می گذارد؛ مثلاً از نوزادی، کودکی، نوجوانی و جوانی یا از بی سواد، کم سواد، دانشمندی و فرهیختگی می گذرد؛ ولی خود می داند همان شخصی است که همه آن تغییرات را سپری کرده است.

افراد چگونه می توانند هویت اجتماعی کسب کنند؟
 آیا هویت ما صرفاً اجتماعی است؟ فرد بدون ارتباط با دیگران یا عضویت در گروه های اجتماعی نمی تواند برخی ویژگی ها را داشته باشد؛ مثلاً ما تنها با عضویت در جامعه ایران، ایرانی محسوب می شویم؛ در حالی که زرنگی یا تنبلی، صبوری یا زودرنجی و... ویژگی های فردی ما هستند.

خصوصیاتی که افراد در پدید آمدن آنها اثر گذار هستند، چه نامیده می شوند؟ دی 90 اکتسابی
 ویژگی های هویتی که در شکل گیری آنها نقش و سهم زیادی داریم، چه نامیده می شود؟ دی 99 اکتسابی
 ویژگی هایی را که انسان ها در پیدایش و تداوم آنها تاثیری نداشته باشند، خصوصیات... انتسابی... می گویند Hamyar.in

■ هویت اجتماعی

■ هویت فردی

بخوانیم و بدانیم

گفته‌اند که یوسف را دو چیز بود بر کمال؛ یکی حُسن خلقت (جمال و زیبایی) و دیگری حسن سیرت (علم و معرفت). خداوند، تقدیر چنان کرد که جمال وی سبب بلا گشت و علم وی سبب نجات تا عالمیان بدانند که علم نیکو به از صورت نیکو.

رشیدالدین میبیدی

تمرین کنید

اگر بخواهید در یک وب‌نوشت، خود را معرفی کنید، چه می‌نویسید؟

«من بچه شاه عبدالعظیم هستم و در خانه‌ای به دنیا آمده و بزرگ شده‌ام که در هر سوراخش که سر می‌کردی، به یک خانواده دیگر نیز برمی‌خوردی. اینجانب اکنون چهل و شش سال تمام دارم. در سال ۱۳۳۶ شمسی در کلاس ششم ابتدایی مشغول درس خواندن بودم. در آن سال، انگلیس و فرانسه به کمک اسرائیل شتافتند و به مصر حمله کردند. بنده هم به عنوان یک پسر بچه ۱۳-۱۲ ساله، تحت تأثیر تبلیغات آن روز کشورهای عربی یک روز روی تخته سیاه نوشتم: «خلیج عقبه از آن ملت عرب است». وقتی زنگ کلاس را زدند و همه سر جایمان نشستیم اتفاقاً آقای مدیرمان آمد تا سری به کلاس ما بزند. وقتی این جمله را روی تخته سیاه دید، پرسید: «این را که نوشته؟» صدا از کسی در نیامد. من هم ساکت اما با حالتی پریشان سر جایم نشسته بودم. ناگهان یکی از بچه‌ها بلند شد و گفت: «آقا اجازه؟»

این جمله را فلانی نوشته.» آقای مدیر هم کلی سر و صدا کرد و خلاصه اینکه: «چرا وارد معقولات شدی؟» و در آخر گفت: «بیا دم دفتر تا پرونده‌ات را بزنم زیر بغلت و بفرستمت خانه.» البته وساطت یکی از معلمان، کار را درست کرد و من فهمیدم که نباید وارد معقولات شد. من از یک راه طی شده با شما حرف می‌زنم. خوشبختانه زندگی مرا به راهی کشانده است که ناچار شده‌ام رودر بایستی را نخست با خودم و سپس با دیگران کنار بگذارم و عمیقاً بپذیرم که «نظاھر به دانایی» هرگز جایگزین «دانایی» نمی‌شود و حتی از این بالاتر، دانایی نیز با «تحصیل فلسفه» به دست نمی‌آید. باید در جست‌وجوی حقیقت بود و این متاعی است که هر کس به راستی طالبش باشد، آن را خواهد یافت و نزد خویش نیز خواهد یافت. دارای فوق لیسانس معماری از دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران هستم. اما کاری را که اکنون انجام می‌دهم، نباید با تحصیلاتم مربوط دانست. حقیر هرچه آموخته‌ام، از خارج دانشگاه است. بنده با یقین کامل می‌گویم که تخصص حقیقی در سایه تعهد اسلامی به دست می‌آید و لاغیر. قبل از انقلاب، فیلم نمی‌ساخته‌ام، اگر چه با سینما آشنایی داشتم. اشتغال اساسی حقیر قبل از انقلاب در ادبیات بوده است. اگر چه چیزی به چاپ نرسانده‌ام. با شروع انقلاب تصمیم گرفتم که دیگر چیزی که «حدیث نفس» باشد، ننویسم و دیگر از خودم سخنی به میان نیاوردم «تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز». سعی کردم که خودم را از میان بردارم تا هر چه هست خدا باشد و خدا را شکر بر این تصمیم وفادار مانده‌ام. البته آنچه انسان می‌نویسد، همیشه تراوشات درونی خود اوست. همه هنرها این چنین‌اند. کسی هم که فیلم می‌سازد، اثر تراوشات درونی خود اوست، اما اگر انسان خود را در خدا فانی کند، آنگاه این خداست که در آثار ما جلوه‌گر می‌شود. حقیر این چنین ادعایی ندارم، اما سعی‌ام بر این بوده است.

با شروع کار جهاد سازندگی در سال ۵۸ به روستاها رفتیم که برای خدا بیل بزنیم. بعدها ضرورت‌های موجود، رفته‌رفته ما را به فیلم‌سازی برای جهاد سازندگی کشاند. در سال ۵۹ به تلویزیون آمدم و در گروه جهاد سازندگی سازمان، مشغول به کار شدیم. حقیر هیچ کاری را مستقلاً انجام نداده‌ام که بتوانم نام ببرم. در همه فیلم‌هایی که در گروه جهاد سازندگی ساخته شده است، سهم کوچکی نیز - اگر خدا قبول کند - به این حقیر می‌رسد و اگر خدا قبول نکند که هیچ. به هر تقدیر، من فعالیت تجاری نداشته‌ام. معمار (آرشیئتکت) هستم. از سال ۵۸ و ۵۹ تاکنون بیش از یک صد فیلم ساخته‌ام. یک ترم نیز در دانشکده سینما تدریس کرده‌ام که از ادامه تدریس در دانشگاه صرف نظر کردم.»

(سید مرتضی آوینی)

سه بعد متمایز هویت انسان را نام ببرید

هویت فردی و اجتماعی چه نسبتی با هم دارند؟ هویت فردی به چند بخش تقسیم می شود؟

سال گذشته، هویت فردی را با دو بخش **جسمانی** و **نفسانی** شناختیم و از سه بُعد متمایز هویت انسان به شرح زیر سخن گفتیم:

■ بُعد جسمانی (بدن)

■ بُعد نفسانی (نفس و ویژگی‌های روانی و اخلاقی)

■ بُعد اجتماعی (نقش و عضویت فرد در جهان اجتماعی)

با یادآوری آنچه در سال گذشته خوانده‌اید، برای هر کدام از این ابعاد نمونه بیاورید.

سه بُعد هویت انسان، از یکدیگر جدا هستند. غ دی 97

می‌دانید که سه بُعد مذکور از یکدیگر جدا نیستند و با یکدیگر تعامل یا ارتباط دوسویه دارند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند. بدن ما مجرای ارتباط ما با جهان طبیعی و بخشی از آن محسوب می‌شود. نقش و عضویت اجتماعی ما نیز مجرای ارتباط ما با جهان اجتماعی و بخشی از آن به حساب می‌آید. بدین ترتیب روابط میان ابعاد مختلف هویت در نمودارهای صفحه بعد خلاصه می‌شود. آیا می‌توانید بگویید هر کدام از مثال‌های صفحه بعد نشانگر کدام یک از این رابطه‌هاست؟

مجرای ارتباط ما با جهان طبیعی چیست؟ بدن ما

مجرای ارتباط ما با جهان اجتماعی چیست؟ نقش و عضویت اجتماعی ما

با توجه به متن، تصویری مناسب با این قسمت تهیه نمایید.

■ زهرا نعمتی، دارنده مدال طلا در مسابقات جهانی پارالمپیک و نخستین زن ورزشکار ایرانی که موفق شد در کنار ورزشکاران سالم، جواز رقابت در المپیک را نیز کسب کند.

بُعد جسمانی

بُعد نفسانی

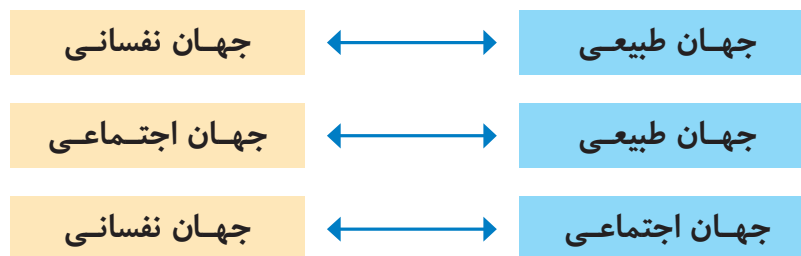
بُعد فردی

بُعد اجتماعی

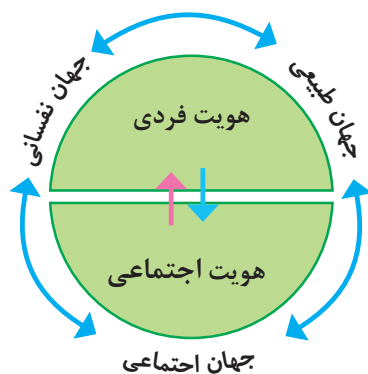
ابعاد هویت

۹۹ خرداد
۹۹ شهریور
۹۹ دی

- **۹۸ خرداد** ترشح بیش از اندازه غده تیروئید موجب عصبانی شدن انسان می شود. **تاثیر بعد جسمانی بر بعد نفسانی**
- برخی از بیماری های جسمانی با کمک قوای روانی درمان می شوند. **تاثیر بعد نفسانی بر بعد جسمانی**
- در شرایط اقلیمی متفاوت، شیوه زندگی اجتماعی مردم متفاوت است. **تاثیر جهان طبیعی بر جهان اجتماعی**
- زندگی اجتماعی انسان ها، طبیعت را تهدید می کند. **تاثیر جهان اجتماعی بر جهان طبیعی**
- «یک انسان با تقوا، جهانی را تغییر می دهد»^۲. **تاثیر بعد اجتماعی بر بعد اجتماعی**
- جهان اجتماعی مانع شکوفایی برخی از اخلاقیات می شود. **تاثیر بعد اجتماعی بر بعد نفسانی**

هر شش رابطه بالا را می توان در شکل زیر به صورت یک جا نشان داد.

تاکنون از تمایز ابعاد مختلف هویت و از تعامل آنها با یکدیگر سخن گفتیم، ولی پرسش این است که هویت فردی و اجتماعی چگونه با یکدیگر سازگار می شوند؟ آیا هر نوع هویت اجتماعی با هر نوع هویت فردی سازگار است؟

براساس آنچه در فصل اول خواندید، هویت هر جهان اجتماعی، براساس عقاید، آرمان ها و ارزش های کلان آن جهان اجتماعی شکل می گیرد و قواعد، هنجارها و نمادهای آن متناسب با عقاید، آرمان ها و ارزش ها سامان می یابند.

۱- برای هر کاری که نیت و اراده آدمی در انجام آن قوی باشد، بدن دچار ضعف و ناتوانی نمی شود. امام صادق علیه السلام
۲- این جمله از امام خمینی رهبر است. ایشان خود از افرادی بودند که با تقوای خود توانستند مسیر تاریخ جامعه ایران، امت اسلام و بلکه جهان امروز بشریت را دگرگون سازند.

هویت اجتماعی افراد در جامعه سرمایه داری و جامعه دینی بر چه اساس تعیین می شود؟ شهریور 98

شهریور 99 بنابراین: **هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش های آن شکل می گیرد.** در جامعه قبیله ای، **هویت اجتماعی افراد براساس جایگاه قبیله ای آنها مشخص**

دی 99 می شود. در جامعه سرمایه داری **هویت افراد بیشتر به ثروت و توان اقتصادی آنها وابسته است.** **خرداد 98**

در جامعه دینی، **هویت اجتماعی افراد براساس عقاید و ارزش های** است که **از دین محترم** می شمارد؛ مثلاً اسلام **هویت افراد را با تقوا، علم و عدالت ارزیابی می کند.** شهریور 98 **دی 98**

نگاه دنیوی جهان متجدد به طبیعت و بدن انسان چگونه است؟ **خرداد 99** هر جهان اجتماعی براساس **هویت خود، با طبیعت و بدن آدمی تعامل می کند.** **شهریور 99** نگاه دنیوی جهان متجدد و ارزش های آن به گونه ای است که هر دخل و تصرفی را در طبیعت مجاز می داند. انسان در این جهان

هر نوع تصرفی را برای بهره برداری بیشتر از طبیعت انجام می دهد. [در جهان معنوی اسلام، طبیعت به عنوان موجودی زنده، آیت و نشانه خداوند محسوب می شود. انسان در طبیعت، خلیفه خداوند است و خلیفه خداوند براساس خواست الهی و وظیفه عمران و آبادانی آن را برعهده دارد؛ یعنی انسان

حق ندارد تصرفاتی را که مخالف اراده حکیمانه الهی است، در جهان طبیعت و بدن خود انجام دهد.] **فرهنگ اسلام چه نگاهی به طبیعت و بدن انسان دارد؟**

خدایا این افتخار مرا بس که بنده توام و این عزت مرا بس که تو خدای منی.
خدایا تو همانی که من می خواهم، مرا آن کن که تو می خواهی.

■ **هویت اجتماعی هر فرد، درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش های آن شکل می گیرد.**

■ هر جهان اجتماعی با نوع خاصی از هویت اخلاقی افراد سازگار است و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می آورد. عنوان فیلم «رنگ خدا» رنگ و بوی دینی دارد و از آیه ۱۳۸ سوره بقره «صبغة الله و من احسن من الله صبغة و نحن له عابدون» گرفته شده است. رنگ خدا و کیست نیکوتر از خدا در رنگ و ماییم برای او پرستشگران.

فرهنگ جهان متجدد با کدام ویژگی های اخلاقی و روانی سازگار است؟

هر جهان اجتماعی بنا به هویت خود، با نوع خاصی از هویت اخلاقی و روانی افراد سازگار است و زمینه پیدایش و رشد همان هویت را فراهم می آورد و امکان پیدایش و رشد انواع دیگر را تضعیف می کند؛ به عنوان مثال **جهان متجدد به تناسب رویکرد این جهانی خود، با آن دسته از ویژگی های روانی و اخلاقی سازگار است که در ارتباط با آرمان ها و ارزش های دنیوی آن شکل گیرند، مانند فردگرایی، دم غنیمت شماری، انضباط، تیرج، تجمل گرایی، رفاه طلبی، مال اندوزی و... و با بسیاری**

1 2 3 4 5 6 7

فرهنگ جهان متجدد با کدام ویژگی های اخلاقی و روانی سازگار نیست؟

از ویژگی های اخلاقی که براساس ارزش های معنوی و الهی، وجود انسان شکل گرفته باشند؛ مانند 1 قناعت، 2 حیا، بندگی 3 خدا، تقوا، 4 خوف و 5 رجای الهی، شکر 5 و رضای الهی، 6 توکل و... سازگار نیست. همان گونه که هویت فرهنگی جهان متجدد با هویت روانی و اخلاقی معنوی ناسازگار است، هویت اخلاقی و الهی انسان نیز نمی تواند با هویت دنیوی جهان متجدد سازگاری داشته باشد.

■ برگزاری مسابقات بین المللی زیبایی و نمایشگاه های مُد، از توجه و تمرکز فرهنگ غرب بر بُعد جسمانی هویت حکایت می کند.

■ مسابقات سالانه «مسترالمپیا» یکی از مهم ترین مسابقات نمایشی است که با فیگور گرفتن روی استیج (صحنه نمایش) انجام می پذیرد. از پایان قرن ۱۹ جریان فکری با رویکردی اساطیری شکل گرفت که زیبایی، تناسب و پرورش یافتگی و بدن عاملی برای ستایش و تمجید قلمداد می شد.

مباحثه کنید

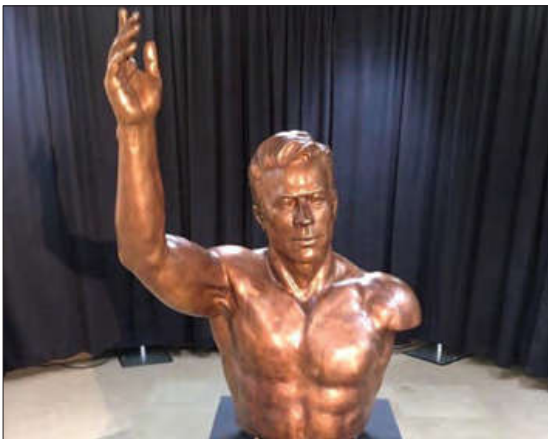
- با توجه به مباحث گفته شده درباره تعامل و تناسب ابعاد مختلف هویت فردی و اجتماعی، پدیده ها و رخداد های زیر را تشریح کنید:
- وقوع جنبش های زیست محیطی در کشورهای غربی و تصویب قوانین سخت گیرانه در دفاع از محیط زیست در این کشورها، پدید آوردن تکنولوژی های سبز و صدور کارخانجات و صنایع سنگین این کشورها به سایر جوامع
 - رواج شدید عمل های زیبایی در ایران؛ آیا تمامی عمل های زیبایی برخلاف ارزش ها و هنجار های دینی جامعه ایران است؟ آیا برخی از این عمل های زیبایی در راستای ارزش ها و هنجار های جهان دنیوی متجدد انجام نمی شوند؟
 - وجود افراد متخلق به اخلاق الهی همانند تقوا، توکل، رضای الهی و... در کشورهای غربی
 - رواج ارزش های دنیوی از قبیل فردگرایی، تجمل گرایی، مال اندوزی و... در کشورهای اسلامی
 - آسیب ها و مسائل زیست محیطی تولید شده به وسیله مردم و سازمان های عمومی و دولتی در ایران
 - خروج آمریکا از پیمان پاریس (کاستن از انتشار گاز های گلخانه ای)
 - حمایت مردم و دولت ایران از مظلومان جهان
 - حمایت همه جانبه دولت های غربی و برخی از دولت های اسلامی از رژیم اشغالگر قدس

هویت اجتماعی جهان متجدد، با هویت روانی و اخلاقی معنوی است. سوم نهایی- خرداد ۹۹

ب- ناسازگار است

ج- در برخی موارد با آن موافق است

د- در برخی موارد آن را نادیده می گیرد

■ تندیس برنزی نیم تنه غلامرضا تختی در موزه «اساما» امریکا؛ در این تندیس تختی با یک دست نشان داده شده تا یادآور مبارزه جوانمردانه او با مدوید باشد. وقتی تختی متوجه شد پای مدوید کشتی گیر شوروی، آسیب دیده، هرگز به سمت پای مصدوم حریف نرفت.

■ پهن کردن سجاده بر روی تشک کشتی و به جا آوردن نماز شکر پس از قهرمانی از جمله مراسم آیینی کشتی قهرمانی است.

مقایسه کنید

با کمک دبیر خود، اخلاق ورزشکاران جهان اسلام (اخلاق پهلوانی) را با اخلاق ورزشی جهان جدید (اخلاق قهرمانی) مقایسه کنید و تناسب این دو نوع اخلاق را با ارزش های کلان اجتماعی بیان کنید.
در ایران امروز ما، این دو نوع نظام اخلاقی چه جلوه هایی دارند؟

ببینیم و بدانیم

■ شهید سعید طوقانی که در عملیات بدر موفق به کسب مدال جاویدان شهادت می شود.

مجموعه مستند «بر سکوی افتخار» روایت زندگی شهدای ورزشکار است. برای آشنایی بیشتر با اخلاق پهلوانی، قسمتی از این مجموعه با عنوان «پهلوان کوچولو» را که در آن شهید سعید طوقانی معرفی شده، ببینید.

هویت دارای چند بخش است؟ دو بخش: آگاهانه - ناآگاهانه

خودآگاهی یا ناخودآگاهی؟

گفت چون سقراط در نزع اوفتاد^۱
بود شاگردیش، گفت ای اوستاد
چون کفن سازیم تن پاکت کنیم
در کدامین جای در خاکت کنیم
گفت گر تو باز یابیم ای غلام
دفن کن هر جا که خواهی والسلام
من چو خود را زنده در عمری دراز
پی نبردم، مرده کی یابی تو باز
عطار

به نظر شما افراد و گروه‌ها چقدر خود را می‌شناسند؟ شما چقدر خود را می‌شناسید؟ برای شناخت بیشتر و بهتر خود چه راه‌هایی وجود دارد؟

تحقیقات نشان می‌دهد کودکان خطاهای خود را موّجه‌تر از خطاهای دیگران می‌دانند. خطاهای دیگران را عمدی و شایسته مجازات و خطاهای خود را غیرعمدی و بیشتر ناشی از شرایط و تحریک کننده‌های محیطی می‌دانند. محققان ابتدا این امر را ناشی از خودخواهی کودکان می‌دانستند، ولی تحقیقات نشان داد که کودکان درباره عوامل مؤثر بر رفتار خود، نسبت به دیگران اطلاعات بیشتری دارند. از این رو احتمال بیشتری وجود دارد که در توضیح علل رفتار خود؛ بیشتر بر شرایط محیطی تأکید کنند و خود را بی‌تقصیر بدانند. از آنجا که شناختشان از موقعیت دیگران کمتر است، در توضیح رفتار دیگران بر سهم خود آنها تأکید می‌کنند و آنها را مقصر می‌دانند. کودکان وقتی شناخت بیشتری درباره دیگران به دست می‌آورند، خطاهای آنها را نیز بیش از آنکه عمدی بدانند ناشی از سوء برداشت یا بی‌احتیاطی می‌دانستند. بنابراین هرچه شناخت کودکان از موقعیت خود و دیگران بیشتر می‌شود، قضاوت آنها تغییر می‌کند. پرسش اساسی این است که افراد چقدر خود و موقعیتشان را به درستی می‌شناسند؟

۱- در حال جان‌کندن و مردن بود.

علت تامل انسان ها در مورد ویژگی های هویتی خود چیست؟

تفاوت هویت آگاهانه و ناآگاهانه را بنویسید

بخشی از هویت، آگاهانه است؛ یعنی آن را می شناسیم یا دیگران به آن پی می برند و برایمان بازگو می کنند. بخش دیگر، برای ما پنهان است و آن را نمی شناسیم.

گاهی ما درباره ویژگی هایی از خود که به آن واقف نیستیم، تأمل می کنیم و درباره آنها می اندیشیم. گاهی برای شناخت خود، از دیگران کمک می گیریم و از والدین و دوستان خود درباره نقاط قوت و ضعف خویش سؤال می کنیم. نزد مشاوران، روان شناسان و روان کاوان می رویم و از آنها مشاوره می گیریم. جامعه شناسان و انسان شناسان نیز درباره ابعاد اجتماعی هویت انسان ها بحث می کنند و در این باره نظرانی ارائه می دهند. فیلسوفان نیز مباحث گسترده ای درباره هویت دارند.

ما تردیدی نداریم که گاه، در شناخت ویژگی های هویتی خود و دیگران، دچار خطا و اشتباه می شویم. وجود نظریات متفاوت درباره هویت، نشانه ای چیست؟ شهریور 99 خطا و اشتباه در

شناخت هویت وجود دارد. پیامبران و اولیای الهی در باره کدام ابعاد هویت انسان سخن گفته اند؟ دی 98

پیامبران و اولیای الهی نیز از دیرباز درباره ابعاد الهی و فطری هویت فردی و اجتماعی انسان و

همچنین درباره غفلت و فراموشی انسان ها از خویشترن، سخن گفته اند.

■ سرگستگی انسان

■ ابعاد الهی و فطری هویت انسان در قرآن

گفت و گو کنید

دین و پیامبران الهی، فیلسوفان، روان شناسان، انسان شناسان و جامعه شناسان درباره غفلت و فراموشی انسان ها از هویت واقعی خود، نظریات متنوعی دارند. با راهنمایی دبیر خود درباره این نظریات گفت و گو کنید.

مفاهیم اساسی

خودآگاهی،

خلاصه کنید

– هویت اجتماعی هر فرد درون جهان اجتماعی و براساس عقاید و ارزش‌های آن شکل می‌گیرد.

آنچه از این درس آموختیم

ویژگی انتسابی، ویژگی‌هایی هستند که ما در شکل‌گیری آنها نقشی نداریم
مثال دختر یا پسر بودن - ایرانی بودن

ویژگی‌های اکتسابی ویژگی‌هایی هستند که خودمان در شکل‌گیری آنها نقش و سهم زیادی داریم مثال مهندس بودن دانش آموز بودن

آیا هویت ما تغییر می‌کند؟ بله بعضی ویژگی‌های هویتی ما تغییر می‌کند و بعضی‌ها امکان تغییر ندارد

ویژگی‌های اجتماعی: ویژگی‌هایی هستند که بدون حضور در گروه‌های اجتماعی و بدون ارتباط با دیگران، نمی‌توانیم آن ویژگی‌ها را داشته باشیم
مثلا: ایرانی بودن - دانش آموز بودن

هویت دو بخش دارد آگاهانه - ناآگاهانه